№ 41

1288 р., січень. [Луцьк].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович визнає свою провину перед володимирсько-берестейським князем Володимиром Васильковичем у порушенні умов спадкоємства Володимирського князівства і підтверджує свою відданість та прихильність князю Володимиру, називаючи його наставником і батьком

Лист князя Мстислава Даниловича є відповіддю на лист Володимира Васильковича (II, № 40). Належить до актів епістолярного жанру. Основуючись на розповіді літопису (Ипат., стб. 900—901) та аналізі стилю пам'ятки, вважаємо, що документ створювався як диктат князя для посла. Він записувався і пересилався безпосередньо через посла Володимира Васильковича. Літописець подає підряд листи Володимира Васильковича і Мстислава Даниловича. Князь Мстислав, ознайомившись з листом князя Володимира, тут „же рече братоу своему“ (Там само, стб. 900). Цей диктат записаний, правдоподібно, у посольський журнал володимирським послом чи кимось з осіб, що його супроводжували. На диктат як одну з традиційних форм появи документації князівських канцелярій вказує двічі вжиті у тексті листа слово „скажи“.

Документ автентичний. На його створення саме у той час вказують зв'язок із листом Володимира Васильковича (II, № 40), а також опис подій у літописі, які йому передували і зумовили міжкнязівське листування.

Писаний, правдоподібно, у Луцьку. Датується на основі листа князя Володимира Васильковича, надісланого Мстиславу (Там само). Був створений і пересланий у січні 1288 р. безпосередньо після одержання листа від Володимира Васильковича.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках. У дипломатичному значенні представляє один вид.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на восьми неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 756 арк.

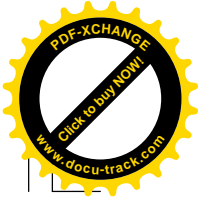
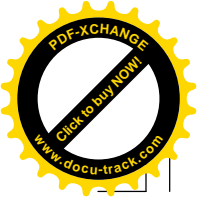
3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 677 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи неповних рядках 837 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 214; Петрушевич, с. 125; Ипат., стб. 593; Огоновський, с. 251; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 900—901; Коструба, ч. 2, с. 95 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 900—901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 377, 714 (факсим. **Хл., Пог. і Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г^сне¹. рци брѣтъи². земла Бѣга³ и твога⁴ и городи⁵ твои а га⁶ над⁷ ними не воленъ⁸. но азъ⁹ есмь¹⁰. во¹¹ твои воли. а даи ми та Бѣ¹². имѣти аки¹³ ѿца¹⁴ собѣ¹⁵. и слоужити¹⁶ тобѣ со¹⁷ всею правдою. до мое^с живота. абы ты г^сне¹⁸ здоровъ¹⁹ бы^а а болшаа²⁰ мь²¹ надеже²². по тобѣ рци.

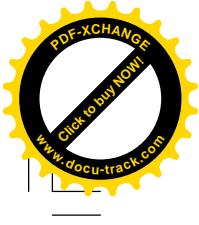
№ 42

1288 р., не пізніше лютого 5—7. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович запрошує приїхати до нього луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича для переговорів і складання документів стосовно передання у спадок Володимирського князівства

Досліджуваний документ, як і попередні акти, належить до пам'яток епістолярного жанру. Є листом, який з'явився у результаті диктату князя Володимира Васильковича своєму посольству, що направлялось на чолі з володимирським єпископом Євсигнієм та боярином Борком Олов'янцем до Мстислава Даниловича.

Зберігся, як і інші документи, на сторінках Галицько-Волинського літопису у списку. Протограф його не відомий. Утім, автентичність документа безсумнівна. Це підтверджує хід подій, пов'язаний з публічним визнанням князем Володимиром Васильковичем спадкоємцем свого князівства

¹ Хл.; Пог. — гд^сне; ² Кінцеві літери ви закреслені. Хл.; Пог. — братїа твоа; ³ Хл.; Пог. — вжіа; ⁴ Хл.; Пог. — твоа; ⁵ Хл.; Пог. — городы; ⁶ Іншим чорнилом над га під титлою дописана літера з. Хл.; Пог. — а; ⁷ Хл.; Пог. — на^а; ⁸ Хл.; Пог. — воле^а; ⁹ Хл.; Пог. — азъ; ¹⁰ Хл.; Пог. — есмъ; ¹¹ Хл.; Пог. — въ; ¹² Хл.; Пог. — ми бѣ^а тебе; ¹³ Хл.; Пог. — іако; ¹⁴ Хл.; Пог. — ѿ^аца; ¹⁵ Хл.; Пог. — себѣ; ¹⁶ Хл.; Пог. — слоужити; ¹⁷ Хл.; Пог. — съ; ¹⁸ як 1; ¹⁹ Хл.; Пог. — здоровъ; ²⁰ Хл. — бо^ашаа; Пог. — бо^ашаа; ²¹ Хл.; Пог. — ми; ²² Хл. — надежа нача; Пог. — надежа.

князя Мстислава Даниловича та складання з приводу цього попередніх актів і листів (II, № 36—40).

Документ писаний і внесений у посольський протокол у м. Раї не раніше першої декади лютого 1288 р. Найпізніше він міг писатися 8 лютого, бо укладення заповітів, для чого запрошувався князь Мстислав, припало на „Федорів тиждень“ (Ипат., стб. 905), що відповідає для 1288 р. 9—15 лютому. Однак, правдоподібно, це надто пізня дата для появи документа. Його створення пов'язується з часом відправлення послів у Луцьк або й раніше, таким чином, відштовхуючись умовно від нижньої дати, яка припадала на складання заповіту (9 лютого) та враховуючи час переїзду послів з Раю через Володимир до Луцька, перебування їх у Луцьку, підготовку князя Мстислава та його ескорту до виїзду, нарешті, сам переїзд з Луцька у Раї (очевидно, Мстислав їхав разом з послами Володимира Васильковича), а далі уже в Раї попередні переговори єпископа Євсигнія та інших членів володимирського двору від імені князя Володимира Васильковича з Мстиславом Даниловичем (Там само, стб. 900—902), треба припускати, що написання листа припадало не менше як на 3—4 дні раніше від дати можливого початку складання заповіту, тобто не пізніше 5—7 лютого 1288 р. Таке датування документа слід, однак, розглядати лише як попереднє.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Сьогодні збереглося шість його основних списків.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 757 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 677 арк.

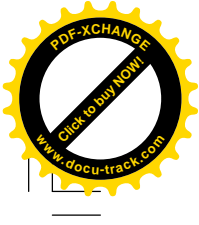
4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 224 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 283 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 838 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 125; Ипат., стб. 593; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 901; Коструба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 377, 714 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Братє приѣдь ко¹ мнѣ• хоцю с тою² радъ³ оучинити про все•

№ 43

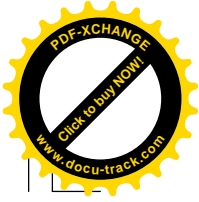
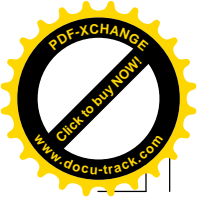
1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович звертається до луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича з пропозицією приступити до офіційного передання земель і міст князівства йому, як своєму спадкоємцю, і княгині з дитиною Ізяславою та скріпити його документами

Перед нами черговий князівський лист, зміст якого пов'язаний з переданням Володимирського князівства князю Мстиславу. За діловодно-канцелярською формою належить до традиційних диктатів князя послові, який направляється з листом до адресата: „**Володимеръ же посла к нему еп^ѣ па своего• с Боркомъ• и со Шлованцемъ**“ (Ипат., стб. 902). Первісно був внесений у посольський протокол, на основі тексту якого відбувалося ознайомлення з його змістом Мстислава Даниловича. Документ уточнює зміст листа князя Володимира Васильковича щодо переговорів і складання документа на князівство (II, № 40), у ньому закликається до остаточного укладення заповіту і передання князівства у спадок.

На сторінках Галицько-Волинського літопису зберігся лише його список, однак його автентичність безсумнівна.

Складений у місті Раї. Рік написання документа ґрунтується на датуванні раніших та пізніших документів (II, № 40—42, 44—47) і відповідає 1288 р. Датування за днями приблизне. Воно впливає з відомостей у літописі про приїзд Мстислава Даниловича у Рай та літописної згадки, у якій вказується на час складання Володимиром Васильковичем заповітів. Йдеться, очевидно, саме про один із днів названого у літописі „**Федоровы не^ѣ [ѣль]**“ (Ипат., стб. 905), тобто між 9 і 15 лютого. Однак це відбулося перед остаточним удокументуванням акта передання князівства (II, № 45—46). На останнє вказує контекст літопису, з якого дізнаємося, що після зустрічі представників володимирського князя з Мстиславом Даниловичем і передання єпископом Євсигнієм мови його князеві Володимирі Васильковичу, тут же князь велів писарю Федорцеві приступати до писання згаданих заповітів (Ипат., стб. 902—903). Оскільки точне визначення дати дня складання листа через брак об'єктивних на це підстав неможливе, документ датуємо в межах тижня, між 9 і 15 лютого 1288 р.

¹ Хл.; Пог. — поє^ѣ къ; ² Так у рукописі. Хл.; Пог. — хоцю с тобою; ³ Хл.; Пог. — ра^ѣ.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся у шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на шести неповних рядках кол. 298 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 757 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 678 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 224 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох рядках 283 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 838 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 126; Ипат., стб. 594; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 902; Коструба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 901 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 377, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

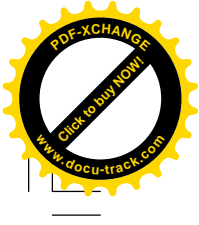
Братє мои на то и¹ та рци есмь² призвалъ³. хочю с тобою радъ⁴ оучинити. в землю и в города. и в⁵ княгини⁶ свои. и в⁷ семь⁸ дѣтати. хочю⁹ грамоты писати¹⁰.

№ 44

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович заявляє про свою згоду розпочати згідно з волею володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича „писати грамоты“ про передання князівства

Документ за дипломатичною навантаженістю належить до актів епістолярного жанру, є князівським листом. Діловодно-канцелярська форма

¹ Хл.; Пог. — пропущено; ² Хл.; Пог. — есмъ; ³ Хл. — призвалъ; Пог. — при-³вель; ⁴ Хл.; Пог. — ра^а; ⁵ Хл.; Пог. — о; ⁶ Хл.; Пог. — княгини; ⁷ Як 9; ⁸ Хл.; Пог. — се^а; ⁹ Хл.; Пог. — далі и; ¹⁰ Хл.; Пог. — пописати.

вказує на те, що він, подібно до традиції княжої канцелярії, створений як диктат князя. Від імені князя Мстислава документ представив і подав князю Володимирові Васильковичу єпископ Євсигній, який вів із луцьким і дубенським князем переговори і записав від нього листа. За обсягом тексту належить до одних із найбільших, відомих сьогодні документів князя Мстислава Даниловича. Характерною його особливістю є включення у контекст уривка листа, надісланого володимирсько-берестейським князем Володимиром, у якому князь уперше оголошує Мстислава своїм спадкоємцем (II, № 36). Такі цитування, з одного боку, засвідчують стиль і характер будови дипломатичних листів, у яких для доказовішої аргументації використовуються раніші документи адресата, з другого — вказують на автентичність як досліджуваного, так і цитованого документа.

Розглядуваний лист відомий зі списків, найраніший з яких уміщений у Галицько-Волинському літописі. Місце зберігання протографа не виявлено.

Писаний у м. Раї під час перебування Мстислава Даниловича на дворі князя Володимира Васильковича. Дата його реконструюється на підставі аналізу контексту названого літопису і документів (II, № 42—43, 45—47). Складався між 9—15 лютого 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся сьогодні в одному дипломатичному виді і шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 17 неповних рядках кол. 298 зв.—299 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на десяти неповних рядках кол. 757—758 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на десяти неповних рядках кол. 678 арк.

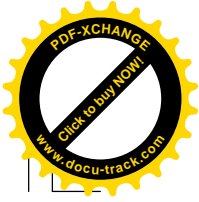
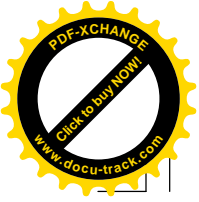
4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на восьми неповних рядках 224 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 283—283 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на 12 неповних рядках 838—839 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Петрушевич, с. 126; Ипат., стб. 594; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 902; Коструба, ч. 2, с. 96 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 303—304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 902 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 438—439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г^сне¹ рци² бра^т мон[•] га³ сего ци⁴ хот^ѣл^ѣъ⁵. ѡже⁶ вы мнѣ искати твоєи землѣ⁷ по твоємь⁸ животѣ[•]. сего ни на ср^{цѣ}ѣ⁹ моємь¹⁰ не было. но реклѣ¹¹ ми есь¹² былѣ[•]. в Лахухъ. коли есмь былѣ¹³ с Телевоугою. и¹⁴ Ал^ѣѣмь¹⁵. а братѣ¹⁶ мон¹⁷ Левъ тоуто же¹⁸. и сновець ми Юрьи¹⁹. ты же г^сне²⁰ мон братѣ²¹ мон прислалѣ²². ко²³ мнѣ тако река. Мьстиславе даю ти землю²⁴ свою всю²⁵ и города по своємь²⁶ животѣ[•].

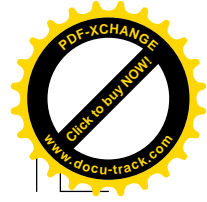
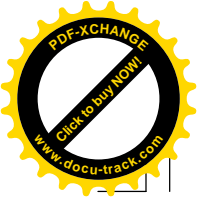
[...] ²⁷ Г^сне²⁸ рци братоу²⁹. како³⁰ Боу[•] люво и товѣ³¹. ѡже³² хочеш грамоты писати. како³³ Бѣа³⁴ вола и твога³⁵.

№ 45

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович заповідає своєму двоюрідному братові князю луцькому і дубенському Мстиславові Даниловичу у вічне володіння Володимирське князівство з усіма належними до нього землями та містами разом із „стольним“ Володимиром

Досліджуваний документ належить до духовних грамот, є заповітом. Зберігся як один з небагатьох князівських документальних пам'яток XIII ст. цього типу. З допомогою документа в масштабах держави оформлялося право на володіння князівством і тим самим закріплювалося за спадкоємцем відповідно до норм середньовічного цивільного права як феодална власність. Заповіт виступає як акт політичної ваги. Він узаконює перехід Володимирського князівства в руки князя Мстислава Даниловича, оберігаючи його права від можливих зовнішніх чи внутрішніх посягань на князівство. Документ привертає також увагу як пам'ятка дипломатики двору Володимира Васильковича, зокрема, з погляду структури та форми ви-

¹ Хл.; Пог. — г^сдне; ² Хл; Пог. — рци; ³ Над га іншим чорнилом під дужкою написано з. Хл; Пог. — а; ⁴ Літера ц виправлена з ч; ⁵ Хл; Пог. — хотѣ^ѣ; ⁶ Хл; Пог. — оже; ⁷ Хл. — твоєа землѣ; Пог. — твоєа земля; ⁸ Хл; Пог. — твоє^а; ⁹ Хл; Пог. — ср^{цѣ}ци; ¹⁰ Хл; Пог. — моє^а; ¹¹ Хл; Пог. — рекъ; ¹² Хл; Пог. — еси; ¹³ Хл; Пог. — есмы были; ¹⁴ Виправлено на і со алѣѣмь, при тому і та с вставлено, о надписано зверху; ¹⁵ Хл; Пог. — алѣгоуѣ^а; ¹⁶ Хл; Пог. — бра^т; ¹⁷ Хл; Пог. — ми; ¹⁸ Хл; Пог. — тоуто^ж; ¹⁹ Хл; Пог. — сновець мо^а юрїи; ²⁰ Хл; Пог. — ты^ж г^сднѣ; ²¹ Хл; Пог. — и бра^т; ²² Хл; Пог. — присла^а; ²³ Хл; Пог. — къ; ²⁴ Хл. — зе^алю; ²⁵ Хл; Пог. — пропущено; ²⁶ Хл; Пог. — своє^а; ²⁷ Далі пропущені слова, які належать літописцю: „Мьстиславъ же реч еп^споу брата своего“; ²⁸ Як 1; ²⁹ Хл; Пог. — брате; ³⁰ Хл; Пог. — іако; ³¹ Хл; Пог. — товѣ^ѣ; ³² Хл; Пог. — аже; ³³ Хл; Пог. — іако; ³⁴ Хл; Пог. — бѣа; ³⁵ Хл; Пог. — твоа.

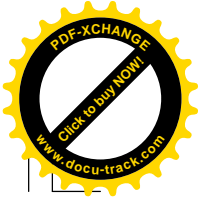
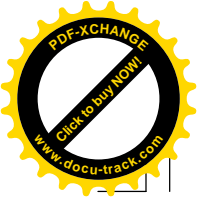

кладу змісту. Пізнавальні його історичні передумови створення, опис яких (єдиний у своєму роді сьогодні для XIII ст.) фіксує Галицько-Волинський літопис. Вони, з одного боку, доповнюють зміст, розкриваючи політичну ситуацію, у якій документ готувався і складався, з другого — вказують на безпосередній процес (процедуру) його створення, засвідчуючи певною мірою працю князівської канцелярії (Лл. 21).

Оригінал заповіту не відомий. Він втрачений. Текст його, який зберігся, очевидно, не дійшов у складі літопису повністю. Під час оголошення Мстислава князем Володимирського князівства „**повелѣ передо всіми честни грамотоу братноу в даньи земаѣ и всѣхъ городовъ**“ (Ипат., стб. 905). Які це городи,— у документі не подано. Невідомими сьогодні залишаються також рух документа після його складання та останнє місце зберігання. До нас дійшов у складі Галицько-Волинського літопису. Він поряд із заповітом княгині Ользі (II, № 46) виділяється літописцем (або пізнішими редакторами літопису) окремим заголовком: „**кнѣзѣ Володимерѣ роукописанѣ**“.

Документ зберігає структуру дипломатичного акта. Із тричастинного формуляра, типового для середньовіччя, у заповіті засвідчено *вступний протокол та власне зміст*. Однак названі структурні частини репрезентовані не всіма складовими клаузулами. Якщо йдеться про *власне зміст*, то з присвійних тогочасним документам клаузул *аренги, промультгації, нарації, санкції, корборації* у заповіті простежується тільки *диспозиція* — вираження волі експонента та вказівка на здійснення юридичного акта. Третьої складової частини формуляра — *закінчення*, яке є обов'язковим у цьому виді документів, тим більше, якщо йдеться про заповіт у такій поважній справі, а також традиції устійнених норм княжих канцелярій при складанні актів, немає. Це дає змогу висловити припущення, що літописний список зберіг не весь текст протографа. Втім, будова та зміст окремих клаузул документа відзначаються певними особливостями. Це насамперед стосується клаузули *інвокації*, друга частина якої містить слова: „**Молитвами • Ст҃а Б҃га • и При дв҃ца Мр҃га • и ст҃хъ Ап҃тл҃ъ**“, які сьогодні не відомі ні у східнослов'янській, ні у західнослов'янській дипломатиці. Клаузула *інтитуляції* не обмежується називанням власного імені і звання: „**Се азъ • кнѣзь Володимеръ**“, а послідовно вміщує генеологічні дані князя-експонента, що він „**сн҃ъ Василювъ • внуокъ Романовъ**“. Підкреслено лаконічний виклад *власне змісту*, який не містить у першій частині жодних уточнювальних клаузул тощо.

Втрата оригіналу обмежує розкриття відомостей про первісний вигляд документа, розміщення у ньому тексту, його зовнішнє оформлення, нарешті, особливості письма. Спираючись на тогочасні писемні аналоги, можемо лише здогадуватися, що досліджуваний заповіт був писаний на пергаменті, півуставним письмом, яке на той час часто використовувалось у князівських канцеляріях при писанні документів. Обсяг основного тексту попередньо може вказувати, що аркуш, на якому складався документ (якщо не враховувати такого елемента, як важливість подій, що могла диктувати окремі форми документа), мусив, очевидно, бути невеликим. Незаперечним є, що з боку обох князів при складанні заповіту

були присутні свідки, але з названих причин також не відомо, чи їхні імена фігурували у кінцевій частині документа. Не відомі й способи засвідчення заповіту та ін.

Документ, як про це свідчить згаданий літопис, складав „писець Федорцьо“. Писаний і виданий у місті Раї. Саме з цього міста надсилає князь Володимир Василькович листа Мстиславові з проханням приїхати на переговори і складання заповітних документів (II, № 42), дещо пізніше на це запрошення „Мстислав же приѣха к нему в Раи со своими богары“ і висловлює свою згоду, а після складання заповіту, як відзначено у літописі, „Володимѣръ же приѣха из Раю в Любомль“ (Ипат., стб. 901, 905).

У збереженому списку документ не датований. Його хронологія, однак, встановлюється за змістом літопису, зокрема, за подіями, які виступали до і після написання заповітів та інших документів князя Володимира Васильковича (II, № 43—44, 47), і відповідає 9—15 лютого 1288 р. Основою такого датування є, зокрема, згадка літописця про те, що оформлення „кнѣза Володимера роукписаніє“ та інших документів на князівському дворі припадало на перший тиждень посту у „Федоровы негѣльѣ“, що для 1288 р. якраз збігається з 9—15 лютого (Ипат., стб. 905). На який день випало складання документа — 9, 10, 11 лютого чи пізніше, — не відомо. Пропоноване датування, однак, при всій близькості до дійсного, умовне. Воно полягає, по-перше, у тому, що основане на археографічній, а не на оригінальній, реальній даті літописної статті (пор. датування документа „близько 1286 р.“ (Собр. ГГД, I, с. 7); „1287 р.“ — Я. Ржежабек (Болеслав-Юрий II., с. 59—60); „близько 1287 р.“ — О. Зимін (ПРП, вып. 2, с. 27) та ін.), отже, залежить від датування літописних статей, які, як відомо, реконструйовані для Галицько-Волинського літопису дослідниками, по-друге, часто об'єктивними причинами. Наприклад, не відомо, яким початком року користувався писар Федорцьо при внесенні дати в документ — першосічневим чи ранішим, першопересневим, вживання яких на Південно-Західній Русі упродовж XIII ст. нерідко чергувалося.

Список документа не викликає жодних застережень щодо автентичності. Підтвердженням цього є аналіз змісту документа, його мова та історична ситуація, у якій він створювався.

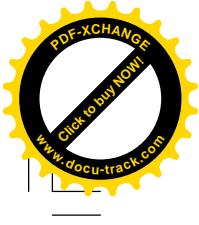
Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та сімох основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 12 неповних рядках кол. 299 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти рядках кол. 758 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 678 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 224 зв. арк.

№ 46

1288 р., лютого 9—15. Рай.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович заповідає у володіння своїй дружині княгині Ользі місто Кобринь, села Городло, Садове і Сомино та монастир Святих Апостолів зі селом Березовичами у Володимирському князівстві

Публікований документ є другим заповітом князя Володимира Васильковича (пор. II, № 45). Його поява пов'язана з розподілом земельних володінь та переданням князем прав власності на частину феодално залежного населення після своєї смерті дружині Ользі. Документ засвідчує також традиційне використання давньоруських правових норм у князівстві, розкриває організацію управління селами та містами у Галицько-Волинській державі. Передання у спадкове володіння населених пунктів разом із монастирем є пізнавальним для вивчення церковного права і становища церкви на Русі у XIII ст.

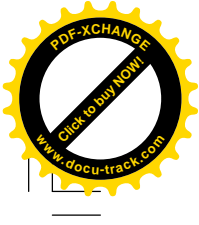
Оригінал заповіту як окремий документ не зберігся. Дійшов до нас, як багато інших, лише у списках, що фігурують у складі руських літописних кодексів, зокрема у тій частині, яка включає т. зв. любомльську редакцію Галицько-Волинського літопису.

Текст документа засвідчує лише дві основні структурні частини середньовічного формуляра, а саме *вступний протокол* і *частково власне зміст*, третьої частини, *закінчення* — немає (Лл. 22).

У *вступному протоколі* виступає розгорнута *інвокація*, яка вдруге фігурує у контекстах відомих сьогодні давньоруських документів (II, № 45), *інтитуляція* вказує на генеалогічні корені походження князя-експонента. Особливістю *вступного протоколу* є відзначення поряд із *інтитуляцією* задуму написання документа князем — „пишоу грамоту“, що є рідкісним явищем у текстах східнослов'янських документів. Поряд із називанням (*інскрипція*) — „далъ єсмь княгинѣ своєи“, наголошується на часі й умовах входження у дію заповіту, а саме: „по своємь животѣ“. Ця клаузула формуляра сприймається як елемент *нарації*, що часто є перехідною ланкою між *вступним протоколом* і *власне змістом* документа. Втім, сам зміст виражений лише клаузулою *диспозиції*, яка є основною, бо засвідчує волю експонента і вказує на здійснення юридичного чину. На противагу заповіту князеві Мстиславу Даниловичу (Там само), зміст заповіту княгині Ользі є більш розгорнутий, містить перелік усіх нерухомих об'єктів власності та повинностей, що належатимуть спадкоємниці та за нею закріплюються документом. Привертає увагу виклад *власне змісту* документа, передусім певні контекстуальні відступи від норм структури, наприклад, уточнення щодо ранішої купівлі князем села Березовичів і затрати на це коштів, роздуми князя над становищем княгині після його смерті.

Немає у документі таких клаузул, як *санкція*, *короборація*, нарешті, як згадувалося, *закінчення*. Слід уважати, що остання частина формуляра була пропущена літописцем як другорядна, враховуючи докладний попередній опис подій на сторінках літопису.

Втрата оригіналу обмежує відтворення його окремих зовнішніх ознак, передусім відомостей про загальний вигляд, оформлення лицевої та зворотної сторін аркуша, письмо.

Писаний документ у м. Раї. Дата його, як і дата заповіту князю Мстиславові Даниловичу, реконструюється на підставі подій, описаних у літописі (деякі з них датовані), та документів (ІІ, № 42—45, 47) і визначається 9—15 лютого 1288 р. (пор. ІІ, № 45).

Автентичність заповіту не викликає сумнівів.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та сімох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Іпат.** Текст на 32 неповних рядках кол. 299—299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Хл.** Текст на 17 неповних рядках кол. 758—759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. ІІ, № 1. **Пог.** Текст на 17 неповних рядках кол. 679 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. ІІ, № 1. **Бундур.** Текст на 15 неповних рядках 224 зв.—225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Єрм.** Текст на 19 неповних рядках 283 зв.—284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Крак.** Текст на 21 неповному рядку 839—840 с.

7. (Дан.). Список Г. Даниловича. Див. ІІ, № 45. **Дан.** Текст на 122—123 с.

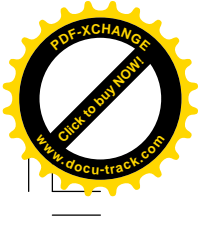
Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 370, прим. 175 (част. публ.); Собр. ГГД, ІІ, с. 7; Karazin, t. IV, s. 84—85. Uwaga, 175 (транс. лат. буквами); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 215; Daniłowicz, I, s. 122—123 (польс. перекл.); Аристов. Хрестоматия., с. 11—12; Петрушевич, с. 126—127; Ипат., стб. 595; Клеванов, с. 479; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 903—904; ДДГ, с. 11; Коструба, ч. 2, с. 97—98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПРП, вып. 2, с. 28; ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 903—904 (факсим., 1908); Генсборський. З коментарів., с. 171—172; Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 і № 45 (Розділ ІІ).

Въ имѣ **Щ**ца и **Ѣ**на и **Ѣ**тго **Д**ха • мѣтвами • **Ѣ**тыа¹ • **Б**ца • и
При^сдѣца **М**рыа² • сѣтхъ ан^гглъ³ •

¹Хл.; Пог. — прѣтыа; ²Хл.; Пог. — Прѣнод[ѣ]вы М[а]рыа; ³Хл.; Пог. — и с[вѣ]ты^х ан^ггл[е]ль.

Се азъ⁴ князь Володимѣръ⁵ • снѣ Василковъ • внуокъ Романовъ • пишоу грамотоу • далъ есмь княгинѣ⁶ своен • по своемъ животѣ • городъ свои Кобрынь • и с⁷ людьми и з⁸ данью⁹ • како¹⁰ при мнѣ давали тако и по мнѣ • ать дають княгинѣ¹¹ моен • иже¹² далъ есмь¹³ • ен¹⁴ село свое Городелъ¹⁵ • и с¹⁶ мыто¹⁶ а людье¹⁷ како¹⁸ то¹⁹ на ма страдалѣ²⁰ тако и на княгиню мою • по моемъ животѣ • аже боудеть князю городъ роубити • и ни²¹ к городу а поворомъ • и тотарьщиною²² • ко²³ князю • а Бадовое ен Вомино же²⁴ далъ есмь²⁵ княгинѣ свое²⁶ • и монастырь свихъ Апѣлы же²⁷ создахъ²⁸ и²⁹ своею силою • а село есмь³⁰ коупилъ • Березовичѣ³¹ • оу Рьевича³² оу Давыдовича • Фодорка³³ • а далъ есмь³⁴ на немъ • ѿ гривенъ коунъ³⁵ а • ѿ³⁶ локотъ • скорлата³⁷ • да³⁸ бронѣ³⁹ дощатые • а тое⁴⁰ далъ есмь⁴¹ ко⁴² Апѣлмъ же • а княгини моа • по моемъ животѣ • вже⁴³ восхочеть⁴⁴ в черничѣ⁴⁵ поити поидеть • аже не восхочеть⁴⁶ ити • а⁴⁷ како⁴⁸ ен любо • мнѣ не воставши⁴⁹ смотритъ⁵⁰ что⁵¹ кто иметь⁵² чинити • по моемъ животѣ •

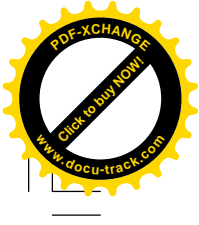
Текст старопольською мовою

Публікується на основі списку Дан.

W imię Ojca i Syna i świętego Ducha, modlitwą Najśw[iętszej] Bogarodzicy i Najczystszej Dziewicy Maryi i świętych Aniołów.

Oto ja knjaź Włodzimierz, syn Wasilka, a wnuk Romana piszę list obecny. Nadaję księżnie mej [żonie] po zgonie, miasto własne Kobryń z ludzmi i daninami takimiż, jakie szły na mnie, aby i księżna także pobierała. Prócz tego zapisałem jej wieś swą własną Horodeł, z mytem i ludźmi i temiż robociznami, jakie mi odbywali. Kiedy książę będzie

⁴ Хл.; Пог. — азъ; ⁵ Хл.; Пог. — воло^ммерь; ⁶ Хл.; Пог. — княгини; ⁷ Хл.; Пог. — з; ⁸ Хл.; Пог. — съ; ⁹ Хл.; Пог. — даню; ¹⁰ Хл.; Пог. — так; ¹¹ Хл.; Пог. — има^т даати княгини; ¹² Хл.; Пог. — аже; ¹³ Хл.; Пог. — есмъ; ¹⁴ Хл.; Пог. — и; ¹⁵ Хл.; Пог. — и Городел; ¹⁶ Хл.; Пог. — з; ¹⁷ Хл.; Пог. — лю^а; ¹⁸ Хл.; Пог. — тако; ¹⁹ Хл.; Пог. — пропущено; ²⁰ Хл.; Пог. — талги и; ²¹ Хл.; Пог. — и они; ²² Хл.; Пог. — татарьщиною; ²³ Хл.; Пог. — къ; ²⁴ Хл.; Пог. — пропущено; ²⁵ Хл.; Пог. — есмъ; ²⁶ Хл.; Пог. — княгини своен; ²⁷ Хл.; Пог. — иже; ²⁸ Хл.; Пог. — създа^х; ²⁹ Хл.; Пог. — пропущено; ³⁰ Хл.; Пог. — есмъ; ³¹ Хл.; Пог. — Березовичи; ³² Хл.; Пог. — Юрьевича; ³³ Буква ф перероблена з х. Хл.; Пог. — в Ходорка; ³⁴ Хл.; Пог. — есмъ; ³⁵ Буква к перероблена з г, очевидно, самим писарем; ³⁶ Хл.; Пог. — па^т; ³⁷ Текст правлений, буквы ск перероблені із ш, о — з а. Хл.; Пог. — шарлатоу; ³⁸ Хл.; Пог. — же, слово правлене; ³⁹ Хл.; Пог. — вринѣ; ⁴⁰ Хл.; Пог. — село [?]; ⁴¹ Див. 25; ⁴² Хл.; Пог. — къ; ⁴³ Хл.; Пог. — аже; ⁴⁴ Хл.; Пог. — въсхоче^т; ⁴⁵ Перша буква ч написана по зішкрябаному ц, а друга виправлена на ц. Хл.; Пог. — черници; ⁴⁶ Хл.; Пог. — въсхоче^т; ⁴⁷ Хл.; Пог. — пропущено; ⁴⁸ Хл.; Пог. — аж; ⁴⁹ Хл.; Пог. — въста^иши; ⁵⁰ Хл.; Пог. — смотрѣти; ⁵¹ Хл.; Пог. — што; ⁵² Хл.; Пог. — има^т.

gród budować, i oni pomagać mają, a pobory i tatarszczyznę knjaziu dadzą. Prócz tego nadałem jej usadźbę Somino. Dałem mej księżnej Monaster Apostoły [Apsły], który sam zbudowałem. Wioskę zaś Berezowicze kupiłem u Jurjewicza u Dawidowicza u Chodorka, za którą dałem 50 grzywien kun i V łokci szkarłatu, oraz zbroję, i tę wioskę zapisałem na Monaster Apostoły. Jeśliby księżna zapragnęła po mej śmierci zostać mniszką, to jej niebronno, a jeśli nie zechce, to ma zostać jak się jej podoba. Trudnoż mnie wstać z grobu i patrzeć, co kto będzie robił po mojej śmierci.

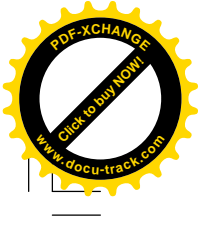
№ 47

1288 р., лютого 9—15. Раї.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович просить луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича скласти присягу про те, що після його смерті він не відбиратиме від княгині Ольги і дитини Ізяслави наданих їм земель та інших маєтностей та не чинитиме з ними нічого проти їх волі

Лист з'явився безпосередньо після складання Володимиром Васильковичем заповітів (II, № 45—46). Засвідчує вимогу князя Володимира Васильковича стосовно князя-спадкоємця Мстислава підтвердити його ставлення до подій і дружини Ольги та дитини Ізяслави, пов'язаних з розподілом володінь князівства. Тим досліджуваний акт відображає загальний характер правових відносин у Галицько-Волинському князівстві під час заповідання маєтностей на завершальному етапі. Основною метою створення документа було встановлення гарантій з боку адресата-князя у справі узаконення майново-правового статусу поділених маєтностей, яке пов'язане з переданням у спадок князівства і ставлення князя Мстислава до інших спадкоємців Володимира Васильковича після його смерті.

За діловодно-канцелярською формою документ є диктатом князя по слові, який передав його князю Мстиславу: „**посем же** [тобто після написання заповітів, II, № 45—46] **посла Володимѣрь ко братоу**“ (Ипат., стб. 904). Цитата, однак, вказує на досить нетрадиційну форму контактів. Як міг пересилатися лист, якщо князь Мстислав був у Раї, де перебував і князь Володимир Василькович. Аналогічно передавалася відповідь князя Мстислава князю Володиміру (II, № 48). Це вказує на те, що князі були у різних місцях однієї місцевості, а переговори і присяга документувались (принаймні у протокольному варіанті) та велися за посередництвом і у присутності „**послів**“, у даному разі єпископа Євсигнія (Ипат., стб. 904—905).

Відомий досліджуваний лист зі списку, який зберігся завдяки цитуванню його у Галицько-Волинському літописі. Автентичність не викликає сумніву. Писаний у м. Раї, у „Федоровий тиждень“, тобто між 9 і 15 лютого 1288 р. Дата ґрунтується на інших документах, які видавала у той час князівська канцелярія (II, № 42—45), та на розповіді про ці події у згаданому літописі (Ипат., стб. 903—906).

Місцезнаходження ориґіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 679 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на чотирьох неповних рядках 225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на шести неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи рядках 840 с.

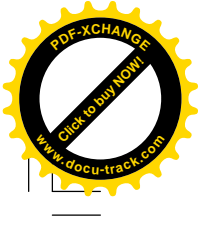
Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 127; Ипат., стб. 595; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 904; Коструба, ч. 2, с. 98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 904 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 378, 715 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Бра¹ мои Мьстиславе². цѣлоуи ко³ мнѣ. хрѣтѣ⁴ на томѣ⁵. како ти не ѿати⁶. ничего⁷ ѿв⁸ княгини мои⁹. по моем¹⁰ животѣ. что¹¹ есмь еи далѣ¹². и ѿ сего дѣтица¹³. ѿ Изаславы же¹⁴. не ѿдати еѣ¹⁵ неволею ни за кого же¹⁶. но кдѣ¹⁷. боудеть¹⁸ княгинѣ¹⁹ мои любо. тоутотѣ²⁰ ю дати²¹.

¹Хл.; Пог. — братѣ; ²Хл.; Пог. — мстиславе; ³Хл.; Пог. — къ; ⁴Хл.; Пог. — крѣтѣ; ⁵Хл.; Пог. — тѣм; ⁶Хл. — ѿна^{тн}; Пог. — ѿнати; ⁷Хл.; Пог. — ничего; ⁸Хл.; Пог. — ѿ; ⁹Хл.; Пог. — моеа; ¹⁰Хл.; Пог. — мое^а; ¹¹Хл.; Пог. — што; ¹²Хл.; Пог. — да; ¹³Пог. далі — но дан; ¹⁴Хл.; Пог. — пропущено; ¹⁵Хл.; Пог. — а еже не ѿдати еа; ¹⁶Хл.; Пог. — кого^ж; ¹⁷Хл.; Пог. — гдѣ; ¹⁸Хл.; Пог. — вжде^т; ¹⁹Хл.; Пог. — княгини; ²⁰Хл.; Пог. — то тоутѣ; ²¹Хл.; Пог. — да^т.

№ 48

1288 р., лютого 9—15. Раї.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович присягає володимирсько-берестейському князю Володимирові Васильковичу дотримуватися умов заповіту і не обмежувати після його смерті прав княгині Ольги і дитини Ізяслави

Документ належить до останніх, відомих сьогодні актів, які пов'язані з переданням у спадок князю Мстиславу Даниловичу Володимирського князівства. У видовому значенні зберігає формальні ознаки листа, за смисловим навантаженням його слід розцінювати як клятву — „на томъ крѣтъ челова“ (Ипат., стб. 905) Володимирові Васильковичу на його лист-звернення (II, № 47). Посередником у цьому був єпископ Євсигній.

За характером побудови та діловодною формою документ виступає, як і попередній, диктатом князя, на що вказує контекст літопису і вживане в ньому в наказовій формі слово *рчи* (скажи). Вписав цей документ у протокол зі слів Мстислава єпископ Євсигній або хтось із осіб, що супроводжували його на переговорах. Літописець повідомляє, що саме Євсигнію „Мстиславъ же рече“. Допустимо також, що він був сформований як окремий акт.

Протограф документа не відомий. Зберігся його список, що включений у контекст Галицько-Волинського літопису. Щодо автентичності не викликає сумнівів — зміст документа будується на контексті листа Володимира Васильковича (II, № 47). Окремі його елементи простежуються в заповітах (II, № 45—46).

Писаний у м. Раї. Датування його тісно пов'язане з іншими документами, що стосуються передання князівства Мстиславу Даниловичу і були створені між 9—15 лютого 1288 р. (II, № 42—47). Після тексту досліджуваного документа літописець датує весь перебіг подій, пов'язаних із заповіданням Володимирського князівства, так: „се же са дѣшеть Федоровы не [ѣль]“ (Ипат., стб. 905), що відповідає вказаній у заголовку даті та датуванню інших документів, які виникали у зв'язку з цією подією.

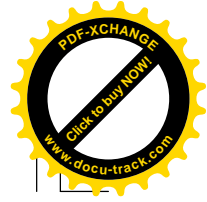
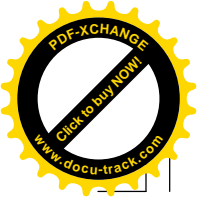
Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 299 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 759 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 679—680 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на шести неповних рядках 225 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на семи неповних рядках 284 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на восьми рядках 840 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 370, прим. 175 (част. публ.); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 127; Ипат., стб. 595; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 904—905; Коструба, ч. 2, с. 98 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 304 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 904—905 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 439 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 378, 715 (факсим. **Хл., Пог. і Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г^{не}¹ рчи² брате• не даи ми Бѣ того вже³ бы мнѣ ѿдати⁴• что по твоєм⁵ животѣ• оу твоен княгинѣ⁶ и оу сего дѣтица• но даи ми Бѣ имѣти свою патровѣ⁷ аки⁸ достоиною⁹ мѣрь собѣ и чти-ти¹⁰• а про се¹¹• дѣта вже¹² сако¹³ молвишь¹⁴• абы ю• Бѣ того довелѣ¹⁵ даи ми ю¹⁶ Бѣ• ѿдати¹⁷ аки¹⁸ свою дщерь¹⁹• родимою²⁰•

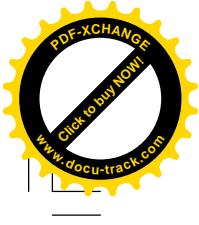
№ 49

1288 р., лютого 12. [Холм або Перемишль].— Ієромонах Георгій повідомляє про завершення писання Євангелія, що відбулося „при Лвовѣ княжѣньи• и сна кго Юрья“

Розглядуваний запис є колофоном Євангелія-Апракоса повного, що відоме як Євангеліє Галицьке. Його зміст традиційно не пов'язаний з літургічним текстом книжки. Інформує про переписувача Євангелія, яким був „прозвозґер“ Георгій, містить відомості про те, що переписування відбулося під час князювання Лева Даниловича і Юрія Львовича.

Текст запису, як і уся книжка, написаний у дві колонки, на пергаменті. Письмо — устав, один почерк. Літери „прямі, квадратоподібні, як і увесь текст книжки, розміщені не щільно, штрихи досить товсті, значно-

¹ Хл.; Пог. — г^сдне; ² Хл.; Пог. — рци; ³ Хл.; Пог. — аже; ⁴ Хл.; Пог. — о^тнати;
⁵ Хл.; Пог. — твоє^м; ⁶ Хл.; Пог. — княгини; ⁷ Хл.; Пог. — патровѣ; ⁸ Хл.; Пог. — іако;
⁹ Хл.; Пог. — дв^{ст}иною; ¹⁰ Перше и написане по зішкрябаному о; ¹¹ Хл.; Пог. — сеє;
¹² Хл.; Пог. — аже; ¹³ Хл.; Пог. — тако; ¹⁴ Хл.; Пог. — мо^ввишь; ¹⁵ Хл.; Пог. — дове^л;
¹⁶ Пог. — да ю ми; ¹⁷ Хл.; Пог. — о^тда^{ти}; ¹⁸ Хл.; Пог. — іако; ¹⁹ Хл.; Пог. — дѣщерь;
²⁰ Хл.; Пог. — ро^димою.

го контрасту між основними і допоміжними лініями немає. Почерк типовий для XIII ст.“ (Запаско, с. 221).

Немає однозначної думки щодо місцевості написання пам'ятки. Визначення Холма або Перемишля у літературі є відносним і у своїй основі апріорним, бо спирається здебільшого на книжну традицію цих міст і пов'язується лише з фактом, що вони були на той час столицями і місцями основного осідку князів Лева Даниловича і Юрія Львовича.

Традиційно розглядуваний запис, як і Євангеліє, датований смертю Данила Романовича і роками князювання його сина князя Лева Даниловича в Галичині: 1264/1266—1301 рр. (у колофоні прочитується лише дата дня і місця завершення праці над книгою, з річної дати чіткою є перша цифра „#S“ (6 тис.). Отже, пропоноване датування книжки дуже приблизне. Деякі дослідники перше число цієї хронологічної рамки — нижню дату, подають як 1266 р. (див. Запаско, с. 221—222). І. Срезневський спочатку відносив складання запису і Євангелія до 1300 р. (Срезневский. Др. памятники., стб. 158), згодом, глибше досліджуючи хронологію пам'ятки, уточнив річну дату. Він зробив спробу її визначити, спираючись на узгодженні (відповідності) числа дня і назви дня, і саме в якому році при князюванні Лева Даниловича ці дані збігалися. Згідно із цим, його обчислення 12 лютого припадало на четвер лише у 1288 р., що дало підстави дослідникові віднести закінчення написання книги, а отже, і появу запису (колофона) 12 лютого 1288 р. Зауважимо, однак, що 12 лютого у четвер припадало упродовж 1264—1301 рр. ще на 1266 та 1277 рр. (Chronologia., s. 360). Отже, завершення книги і складання прикінцевого запису могло відбутися у 1266, 1277 і 1288 рр. XIII ст. Але щоб не створювати для пам'ятки і запису нових дат (тим більше, що для будь-якої з них на сучасному етапі немає жодної аргументації), зберігаємо запропоновану І. Срезневським річну дату 1288 р. і датуємо акт 12 лютого 1288 р.

Оригінал: РНБ, отд. рук. и редк. кн. Ф. н. 1. 64, первый столбик 175 об. л.

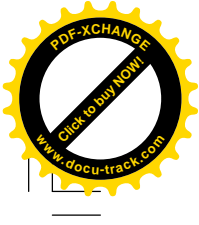
Опубл.: Срезневский. Др. памятники., стб. 158; Соболевский. Очерки., с. 20—26; Соболевский. Нов. сб. ... снимков., 1906, табл. 10 (знімок); Свенціцький. Нариси., с. 46; Гранстрем, с. 22—23; Запаско, с. 221—222 (Бібліогр.).

Регест: Свод. катал. ..., № 179.

Текст

Въ лѣтѣ #S[...] мѣца февралѣ въ • вѣ. днь • въ днь • четвеѣ • при
Лвовѣ княжѣни • и сна кго Юрья • при ихъ тишинѣ хвала ихъ
сѣдоровьк • роукою грѣшнаго раба Бжѣя Георьгыя прозвотора •
скончашася книги сна • въ честь Гви • собѣ на спсѣнык • wт своіго
довола • а вы господо • и брата • и оци • исправлеваюче чьтѣте не

кльноуече • но поминаючѣ [а] цѣ зда боудоу кде опѣсалъса • хоудымъ
<с> үмомъ грѣшнымъ • простѣте бѣговѣте • аминь • аминѣ • <ам>инь •

№ 50

1288 р., початок червня. Любомль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович просить луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича взяти під захист мазовецького князя Конрада Семовитовича

Документ є пам'яткою епістолярного жанру і належить до зразків міжкнязівського листування. Виник як відгук Володимира Васильковича на прохання князя мазовецького Конрада, „абы ма г не со твоєю мл тью приналъ • братъ твои • [Мстислав] подъ свою роукоу • и стогалъ бы за ма во мою шбидоу“. Лист, крім того, засвідчує спробу продовження традиційних взаємозв'язків Володимирського князівства з Мазовією, у нових політичних умовах допомогу їй руських князів у збереженні незалежності. Конрад повідомляє: „есмь господине княжилъ и города своѣ держалъ • и братьи свои шталъса есмь и грозенъ былъ“. Окремо підкреслюється роль князя Володимира, який завжди „стогалъ“ за Конрада (Іпат., стб. 906). Зваживши на слова Конрада, „Володимеръ же • посла ко братоу своему • Мьстиславоу“ листа.

Оригінал документа не зберігся. Про нього знаємо лише зі списку. Він включений літописцем у контекст Галицько-Волинського літопису, який розповідає про події, що настали після офіційного передання князю Мстиславу Володимирського князівства. За діловодно-канцелярською формою лист належить до диктатів князя, що, як відзначалось, пересилався посольством.

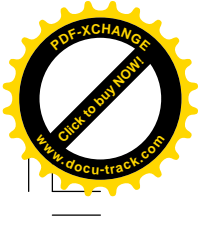
Список листа — автентичний. Писаний у Любомлі. Там перебував на той час князь Володимир Василькович. Дата його — початок літа 1288 р. У літописі повідомляється, що саме „наставшоу же лѣтоу“ прибуває у Любомль посольство від мазовецького князя Конрада. Отже, цю подію можна відносити до початку червня 1288 р. (Грушевський. Хронологія., т. ХІІ, с. 56). Безпосередньо після приходу мазовецьких послів між князями Мстиславом та Володимиром розпочинається листування і з'являється досліджуваний лист (пор. також ІІ, № 49), що є підставою для його датування початком червня 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 300 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. ІІ, № 1. **Хл.** Текст на чотирьох неповних рядках кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'яти неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на п'яти неповних рядках 841—842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 906—907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 906—907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

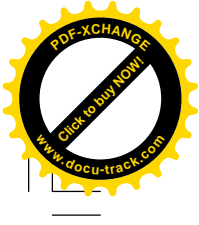
Братъ¹ мой самъ² вѣдаешъ • како есмь³ имѣлъ⁴ брата своего⁵
Кондрата⁶ • и чѣтилъ⁷ и дарилъ⁸ а в⁹ обиду¹⁰ его стоялъ¹¹ есмь¹²
за нимъ¹³ • како¹⁴ и за собою • абы ты тако же¹⁵ мене дѣла¹⁶ •
приапы и¹⁷ с¹⁸ любовью подъ¹⁹ свою роукоу²⁰ и стоялъ²¹ за нимъ²²
во²³ его зло •

№ 51

1288 р., початок червня. Луцьк.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович обіцяє володимирсько-берестейському князеві Володимирі Васильковичу взяти під опіку, а у разі потреби і під захист, мазовецького князя Конрада Семовитовича

Документ є безпосередньою відповіддю князя Мстислава на лист князя Володимира (II, № 50). Перед нами нова пам'ятка епістолярного жанру,

¹Хл. — бра^т, проте при літері т пізніше зверху дописане є; ²Хл.; Пог. — са^м; ³Хл.; Пог. — есмъ; ⁴Хл.; Пог. — имѣ^л; ⁵Хл.; Пог. — моє^г; ⁶Хл. — кѣндрата; ⁷Хл. — чтилъ; Пог. — чти^л; ⁸Хл.; Пог. — дарилъ; ⁹Хл.; Пог. — во; ¹⁰Хл.; Пог. — ѡбиду; ¹¹Хл.; Пог. — ста^л; ¹²Хл. — есмъ; ¹³Хл.; Пог. — ни^м; ¹⁴Хл.; Пог. — ја^к; ¹⁵Хл.; Пог. — тако^ж; ¹⁶Хл.; Пог. — дла; ¹⁷У рукописі літера ѡ виправлена на а; Хл.; Пог. — пріапы (пріяпы) его; ¹⁸Хл.; Пог. — съ; ¹⁹Хл.; Пог. — любовью по^д; ²⁰Хл.; Пог. — ржоу; ²¹Хл. як 11; Пог. — стоалъ; ²²Хл.; Пог. — ни^м; ²³Хл.; Пог. — вѣ.

новий князівський лист. Князь-експонент погоджується прийняти князя Конрада „подъ свою роукоу“, чим засвідчує підтримку традиційним зв'язком Галицько-Волинського князівства з Мазовією. За діловодною формою документ належить до диктатів князя. Очевидно, був продиктований і внесений у посольський журнал не своїми, а володимирськими послами, що прибули до Луцька з листом-проханням князя Володимира Васильковича. У літописі текст документа супроводжується словами: „**Мьстислав же въѣчасѧ (тако створити) Володимиру**“ (Ипат., стб. 907).

Досліджуваний документ відомий лише зі списків. Найдавніший список, що зберігся сьогодні, поміщений у Галицько-Волинському літописі. Доля протографа документа не відома. Його текст автентичний. Це підтверджують літописні згадки подій (Там само, стб. 906) та листування, що створювалося на володимирському та луцькому князівських дворах у зв'язку з проханням мазовецького князя Конрада (II, № 50—53).

Писаний, правдоподібно, у Луцьку. Дата документа — червень 1288 р., приблизна. Вона ґрунтується на контексті літопису, який розповідає про прибуття посольства князя Конрада з Мазовії до Володимира Васильковича (Ипат., стб. 906), та реконструкції дати написання листа володимирським князем Мстиславом Даниловичем (II, № 48). Різниця між часом складання цього листа і досліджуваного становить не більше 3—5 днів, проте, на яку декаду місяця вони припадають, не відомо, як і не відомо це для згаданого листа Володимира Васильковича.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 681 арк.

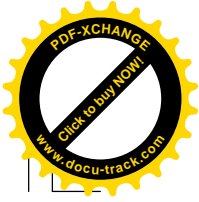
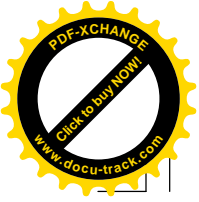
4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на трьох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на трьох неповних рядках 842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 379, 716 (факсим. **Хл., Пог. і Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Бра¹ мон² радъ³ тебе дѣла⁴ принимаю⁵ • с⁶ любовью⁷ подъ⁸ свою роукоу⁹ • а в¹⁰ обидоу его даи ми Бѣ • головоу свою сложити за нь¹⁰ •

№ 52

1288 р., кінець серпня — перша половина вересня. [Гай].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович повідомляє володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича про намір запросити до себе мазовецького князя Конрада Семовитовича на переговори та просить для цього його згоди

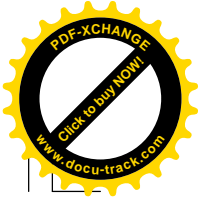
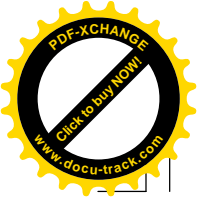
Документ відтворює події, пов'язані з продовженням традиційного протекторату галицько-волинських князів над мазовецьким князем Конрадом, а саме заходи князя Мстислава щодо запрошення Конрада приїхати на Волинь для нових переговорів і удокументування союзу між князівствами. Зміст листа привертає увагу і тим, що князь Мстислав, незважаючи на те, що юридично був спадкоємцем і посідав Володимирське князівство, у всіх зовнішньополітичних справах користувався порадами Володимира Васильковича і керувався його волею.

Розглядуваний документ, як і попередні, належить до актів епістолярного жанру, є листом, діловодна форма створення якого і контекст літопису нагадують диктат князя для посла: „и по семь присла Мъстиславъ к Володимероу“ (Ипат., стб. 907).

Протограф листа не відомий. Збереглися лише його списки, найстарший з яких уміщений у Галицько-Волинському літописі. Автентичність тексту документа не викликає застережень. На те, що він існував, вказують оповідь літописця про приїзд посольства Конрада, а опісля і самого князя, листи Володимира Васильковича князю луцькому і дубенському Мстиславі Даниловичу (II, № 53) та Мстислава мазовецькому князю Конрадові (II, № 54).

Писаний документ, правдоподібно, в княжій резиденції у місті Гаї, у місті, яке „красно вѣдѣннемъ • и оустроено различными хоромы цркви же баше в немъ • предивна красотою сияючи • тѣм же оугодно бы^{ст} князю [Мстислави] пребывати“ (Ипат., стб. 908), де він перебував і на час приїзду Конрада.

¹Хл.; Пог. — брате; ²Хл.; Пог. — пропущено; ³Хл.; Пог. — ра^а; ⁴Хл.; Пог. — приймаю; ⁵Хл.; Пог. — съ; ⁶Хл.; Пог. — любовію; ⁷Хл. — пw^а; Пог. — по^а; ⁸Хл.; Пог. — ржоу; ⁹Хл.; Пог. — въ; ¹⁰Хл.; Пог. — зложит за^а.

Лист не датований. Час його створення встановлюється на підставі відомостей про дату приїзду князя Конрада у Гай, який припав, як припускають, на другу половину вересня (Грушевський. Хронологія., т. ХІІ, с. 56; Махновець. ЛР, с. 79), отже, оскільки лист відображає ще тільки переддень приїзду, то він міг складатися раніше 15 вересня. Обчислення часу від появи досліджуваного листа до приїзду Конрада дають змогу припускати, що дата складання документа припадає на кінець серпня — першу половину вересня 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на двох неповних рядках кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на двох неповних рядках 842 с.

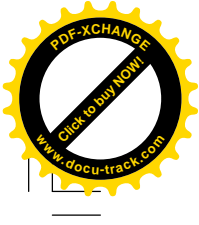
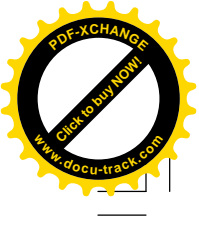
Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 371, прим. 175; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Іпат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 99 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Старо-руські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Хотѣл¹ сѧ быхъ² снати со³ Кондратомъ⁴. а⁵ докладываю Бѧ и тебе како⁶ ми велишь⁷.

¹ Хл.; Пог. — хотѣл^А; ² Хл.; Пог. — быхъ; ³ Хл.; Пог. — съ; ⁴ Хл.; Пог. — кондрато^А; ⁵ Хл.; Пог. — далі іа сѧ; ⁶ Хл.; Пог. — іако; ⁷ Хл.; Пог. — повелишь.

№ 53

1288 р., кінець серпня — перша половина вересня. Любомль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича про свою згоду запросити на переговори мазовецького князя Конрада Семовитовича

Перед нами відповідь володимирсько-берестейського князя на лист Мстислава Даниловича (II, № 52), в якому висловлена згода на зустріч Мстислава з Конрадом. За своєю формою документ є традиційним для князівських канцелярій диктатом („**Володимиръ же рек**“) Мстиславовому послові, протограф якого був, очевидно, внесений у посольський журнал. Текст листа, що дійшов до нас, дуже короткий і, мабуть, неповний. Який первісний його обсяг,— не відомо.

Про лист знаємо лише зі списку, що включений у вигляді цитати в контекст Галицько-Волинського літопису. Список, однак, автентичний. Про реальне існування документа свідчать зміст листів князя Мстислава Даниловича (II, № 52, 54), а також перебування князя Конрада на Волині, якому передували дипломатичні перетрактації між луцьким і володимирським князівськими дворами.

Писаний документ у Любомлі (там перебував князь Володимир Василькович у той час). Датуються на основі хронології документа (II, № 52). Склався майже в один і той же час, що й названий документ, і є прямою відповіддю на нього. Різниця між часом написання документа (там само) і досліджуваного становить не більше 3—5 днів, проте точне встановлення дати неможливе.

Місцезнаходження оригіналу листа-депеші не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на одному неповному рядку кол. 300 арк.

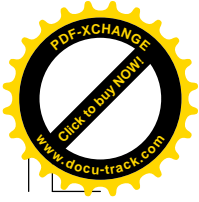
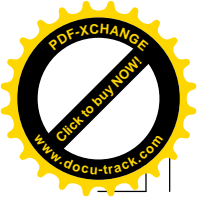
2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному неповному рядку кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному рядку кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на одному неповному рядку 284 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 100 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Съимисл с нимъ¹.

№ 54

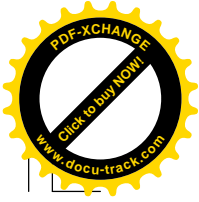
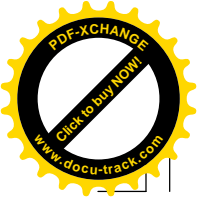
1288 р., після вересня 15. [Гаї].— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович запрошує приїхати на Волинь мазовецького князя Конрада Семовитовича для переговорів і укладення угод

Документ є листом-запрошенням і належить щодо своєї видової характеристики до епістолярних актів. Одержавши згоду князя Володимира Васильковича на зустріч з мазовецьким князем Конрадом (II, № 53), князь Мстислав Данилович „*посла посолъ свон*“ у Мазовію з листом. Разом з листом Мстислава посольство везло листа від Володимира Васильковича, зміст якого не відомий. У Галицько-Волинському літописі повідомляється: „*и приѣхѹ посолъ Мстиславъ • повѣдаѹ речъ Мстиславу Володимеру [и Володимерю — Хл., Пог. списки] • и возрадовасѹ [Конрад] ѡ семъ*“ (Ипат., стб. 907).

Дійшов до нас документ у списку, що уміщений на сторінках згаданого літопису. Його текст автентичний. Лист послужив підставою для приїзду на Волинь князя Конрада з Мазовії (Там само, стб. 907—908). На можливість його існування вказує також попереднє листування володимирського і луцького дворів (II, № 50—53).

Писаний лист, очевидно, у Гаї. Дата документа не відома. Умовно пов'язуємо його складання зі справою запрошення князя Конрада на Волинь і часом створення листів князя Володимира Васильковича та Мстислава Даниловича, які датуються кінцем серпня — першою половиною вересня 1288 р. Оскільки досліджуваний лист належить до останніх з цього циклу, припускаємо, що він писався найпізніше, приблизно наприкінці другої декади вересня. Переїзд послів з Луцька у Полтоськ у Мазовії, підготовка Конрада до виїзду, сам переїзд на Волинь з відвідуванням Володимира Васильковича в Любомлі, нарешті, перебування у Луцьку могли тривати до десяти днів. Певною вказівкою на пропоновану нами

¹ **Хл.**; **Пог.** — *съимисл с нимъ*.

дату є дата смерті польського князя Лешка у Кракові, що сталася 30 вересня 1288 р. (Balzer, s. 332—333), про яку князь Конрад дізнається у Володимирі, повертаючись з Волині додому.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на двох неповних рядках кол. 300 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на одному рядку кол. 761 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на одному рядку кол. 681 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на одному неповному рядку 225 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на двох неповних рядках 285 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на одному неповному рядку 842 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 216; Петрушевич, с. 128; Ипат., стб. 597; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 907; Коструба, ч. 2, с. 100 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 907 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 440 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 379, 716 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

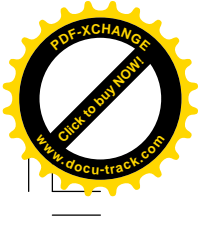
Хочю сѧ снати с тобою • приедь¹ ко² мнѣ •

№ 55

1288 р., жовтня 20—31. [Дорогичин].— Дорогичинський і мельницький князь Юрій Львович просить володимирсько-берестейського князя Володимира Васильковича віддати йому у володіння Берестя

Документ є другою відомою писемною і збереженою пам'яткою, яка належить князеві Юрію Львовичу. У видово-дипломатичному значенні репрезентує епістолярний жанр актів, є листом, зміст якого розкриває на-

¹ Хл.; Пог. — прѣ^ѣ; ² Хл.; Пог. — къ.

магання князя Юрія провести перерозподіл володінь Володимирського князівства, переданих Володимиром Васильковичем у спадок Мстиславові Даниловичу. Звернення князя передати Берестя після того, як йому і його батькові Левові Даниловичу неодноразово повідомлялося про передання князівства князю Мстиславу (II, № 37, 39), не було несподіванкою для володимирського і луцького дворів. Саме чи не у зв'язку з чутками про задуми Лева Даниловича і Юрія Львовича князь Володимир Василькович перший оголошує названим князям про свій намір. Заслугує на увагу підстава звернення, що випливає з контексту листа Юрія Львовича: „нынѣ гѣне ѡць мой• прислалъ• ко мнѣ• ѡнимаеть оу мене городаы• что ми былъ далъ• Белзъ• и Червенъ• и Холмъ• а велить ми быти в Дорогычинѣ• и в Мѣлницѣ“ (Ипат., стб. 911). Якщо це не вигадані слова князем Юрієм (можливо, за погодженням із князем Левом) для того, щоб аргументувати прохання отримати Берестейщину, то це повідомлення у листі засвідчує непрості взаємини між Юрієм Львовичем і його батьком Левом Даниловичем.

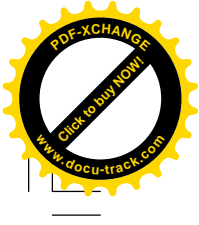
За діловодною формою лист є диктатом князя Юрія, що був пересланий у Любомль посольством. Найраніший його список зберігся на сторінках Галицько-Волинського літопису. Він, ймовірно, оснований на протографі, що перебував на час написання літопису в князівському архіві (Іл. 23).

Треба думати, що лист писаний у Дорогичині — місті найчастішого перебування князя Юрія Львовича у 80-х роках XIII ст. Власне, й після залишення під дипломатичним тиском навесні 1289 р. Берестя князь Юрій прямує у Дорогичин. Проте не можна цілком відкидати припущення, що лист міг писатися і надійшов з Холма. Є також здогади, що лист писався під час походу Юрія Львовича на Люблін (Грушевський. Хронологія..., т. ХІІ, с. 56).

Дата документа приблизна — третя декада жовтня 1288 р. Рік написання його встановлюється згідно з порядком опису подій літописцем у Галицько-Волинському літописі, місяць і дні — інтерполюються на підставі таких фактів, як приїзд Конрада на Волинь (приблизно друга половина вересня), смерть польського князя Лешка (кінець вересня), похід мазовецького князя Конрада безпосередньо з Волині на Люблін і майже в один і той же час похід князя Юрія Львовича на землі Люблінщини, що припадало на середину жовтня (Там само). Після цих подій, як минуло декілька днів: „бысть же по семь минувшимъ не по колицель днень“ (Хл., Пог. списки Галицько-Волинського літопису) присилає князь Юрій Львович послів у Любомль до Володимира Васильковича, просячи „дан ми гѣне Берестни“. Віднесення появи листа до пізнішого часу, принаймні на початок листопада, не знаходить аргументації.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 14 неповних рядках кол. 301—301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. Хл. Текст на восьми неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. Пог. Текст на семи неповних рядках кол. 684 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. Бундур. Текст на семи неповних рядках 226 зв.—227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. Єрм. Текст на восьми неповних рядках 286 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. Крак. Текст на десяти неповних рядках 844—845 с.

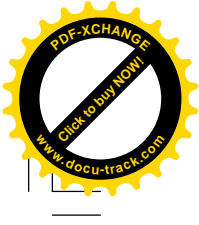
Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 372, прим. 175 (част. публ.); ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 599; Огоновський, с. 251—252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 911; Коструба, ч. 2, с. 102 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 305 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 911 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 381, 718 (факсим. Хл., Пог. і Крак. списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Г^{не}1 строю² мон. Б^в вѣдаєть³ и ты како ти есмь слоужилъ⁴ со⁵
всею правдою. своею имѣл⁶ тѣ есмь аки⁷ ѿца⁸ собѣ абы тобѣ
сжалилосѣ⁹. моеѣ¹⁰ слоужбы¹¹. а нынѣ г^{не}12 ѿць мой¹³. прислалъ¹⁴
ко¹⁵ мнѣ. ѿнимаєть¹⁶ оу мене города. что ми былъ дааъ¹⁷. Белзъ¹⁸.
и Червенъ¹⁹. и Холмъ. а²⁰ велитъ²¹ ми быти в Дорогычинѣ²². и в
Мѣлицѣ²³. а²⁴ вью²⁵ чело^а. Боу. и тобѣ строеви²⁶ своемуу. дай
ми г^{не} Берестии то²⁷ бы мѣ²⁸ сполоу было.

¹Хл.; Пог. — г^{не}дне; ²Хл.; Пог. — стрью; ³Хл.; Пог. — вѣдаєть; ⁴Хл.; Пог. — слоужилъ; ⁵Хл.; Пог. — съ; ⁶Хл.; Пог. — имѣл; ⁷Хл.; Пог. — аки; ⁸Пог. — ѿца; ⁹Хл.; Пог. — сжалилосѣ; ¹⁰Хл.; Пог. — моеѣ; ¹¹Хл.; Пог. — слоужбы; ¹²Хл.; Пог. — нынѣ г^{не}дне; ¹³Хл.; Пог. — ѿць мон; ¹⁴Хл.; Пог. — присла; ¹⁵Хл.; Пог. — къ; ¹⁶Хл.; Пог. — ѿнимаєть; ¹⁷Хл.; Пог. — бы даа; ¹⁸Хл.; Пог. — белзъ; ¹⁹Хл.; Пог. — черве; ²⁰Хл.; Пог. — пропущено; ²¹Хл.; Пог. — вели; ²²Хл. — дорогычинѣ; Пог. — дорогичинъ; ²³Хл.; Пог. — мѣлицѣ; ²⁴Хл.; Пог. — а; ²⁵Хл.; Пог. — вью; ²⁶Хл.; Пог. — строеви; ²⁷Хл.; Пог. — и то; ²⁸Хл.; Пог. — ми.

№ 56

1288 р., жовтня 20—31. [Любомль].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє дорогичинського і мельницького князя Юрія Львовича про те, що він не передасть йому Берестя, оскільки не хоче порушувати заповіту, згідно з яким усі землі і міста його князівства надані луцькому і дубенському князю Мстиславі

Документ є відповіддю Володимира Васильковича на лист князя Юрія Львовича (II, № 55). Створений за традиційною формою князівського диктату. Його текст диктувався князем Володимиром послові князя Юрія („Володимеръ же рче послоу“) і дійшов до нас, очевидно, завдяки запису в посольському журналі. Сьогодні відомий лише у списку, що внесений до Галицько-Волинського літопису. Автентичність його не підлягає сумніву.

Писаний документ, правдоподібно, у Любомлі. Там на той час перебував хворий Володимир Василькович. Дата його приблизна і збігається з часом складання листа князя Юрія Львовича. Різниця між написанням його (там само) та листом становить приблизно 2—3 дні. За цей час посольство пододало відстань з Дорогичина чи Мельника у Любомль, було прийнято князем Володимиром Васильковичем і вручило йому листа. Таким чином, документ (як і документ II, № 55) датується останньою декадою жовтня. Князь Володимир без зволікань приймає посла Юрія Львовича, диктує відповідь і „съ тѣми словы ѿради посла сновца своего“ (Ипат., стб. 911).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся лише один вид досліджуваного листа, репрезентований шістьма основними списками.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на п'яти неповних рядках кол. 684 арк.

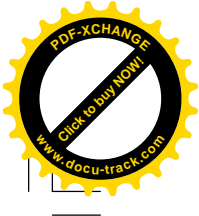
4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на п'яти рядках 286 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на восьми рядках 845 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 599—600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 911; Коструба, ч. 2, с. 102

(укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 307 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 911 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські кнїв. і гал.-вол. літ. ..., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сыновче¹ рчи. не дамы². вѣдаешь самъ³. уже⁴ ѿ⁵ не двою
рѣчью⁶. ни ѿ⁷ пакъ⁸ ложь⁹ былъ. а Бѣ¹⁰ вѣдаеть¹¹. и вса
подънебеснаѧ¹². не могуѣ пороушити радоу. что есмь¹³ докончалъ¹⁴
с¹⁵ братомъ¹⁶ своимъ. Мьстиславомъ¹⁷. далъ¹⁸ есмь емоу землю¹⁹
свою всю²⁰. и города и грамоты есмь²¹ пописалъ²².

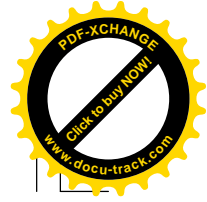
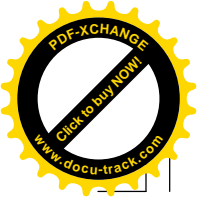
№ 57

1288 р., жовтня 20—31. [Любомль].— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович повідомляє луцького і дубенського князя Мстислава Даниловича про відмову Юрія Львовичу у наданні Берестя і вимагає від нього не поступатися його можливій намові і нікому не передавати після його смерті володіння князівства

Документ з'явився у зв'язку з прибуттям у Любомль посольства князя Юрія Львовича і проханням останнього дарувати йому у володіння Берестя (II, № 53). Володимир Василькович інформує про цей факт Мстислава і висловлює своє негативне ставлення до цього.

За дипломатично-діловодною формою досліджуваній лист виник як диктат Володимира Васильковича і був поданий князю Мстиславові через „слоугоу своего. доброго вѣрного именовъ“ Ратшу. Зберігся у списку, який уміщено у Галицько-Волинському літописі. Автентичність документа безсумнівна. Писаний у Любомлі безпосередньо, як повідомляється про це у літописі, після („посем“) від'їзду звідти посольства Юрія Львовича (Ипат., стб. 911—912). Припускаємо, що час складання листа збігся з останньою декадою жовтня (можливо, останніми її числами) 1288 р. Пізніше це, ма-

¹ Хл.; Пог. — снѡвче; ² Хл.; Пог. — да^а; ³ Хл.; Пог. — са^а; ⁴ Хл.; Пог. — иже; ⁵ У рукописі над ѿ яснішим чорнилом дописано літеру з [ѿз]. Хл.; Пог. — ѿ; ⁶ Хл. — дво^орѣчью; Пог. — двоюрѣчью; ⁷ У рукописі над літерою ѿ яснішим чорнилом дописано під дужкою з [ѿз]. Хл.; Пог. — ѿ; ⁸ Хл.; Пог. — пакъ; ⁹ Хл.; Пог. — ло^к; ¹⁰ Хл.; Пог. — бѣ; ¹¹ Хл.; Пог. — вѣдае^т; ¹² Хл.; Пог. — пч^чнѣ^ннаѧ; ¹³ Хл.; Пог. — есмь; ¹⁴ Хл.; Пог. — док^кча^а; ¹⁵ Хл.; Пог. — съ; ¹⁶ Хл.; Пог. — брат^тв^в свон^н; ¹⁷ Хл.; Пог. — мьстиславо^о; ¹⁸ Хл.; Пог. — да^а; ¹⁹ Хл. — зѣ^амо; ²⁰ Хл.; Пог. — всю свою; ²¹ Хл.; Пог. — есми; ²² Хл. — пописа^а.

буть, не могло відбутися, бо „потомъ“, як зауважує літописець, тобто в листопаді, приїздить від князя Лева Даниловича посольство (II, № 59).

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та шістьох основних списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 301 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на шести неповних рядках кол. 764 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на шести неповних рядках кол. 684—685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на п'яти неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на шести неповних рядках 286—286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на семи неповних рядках 846 с.

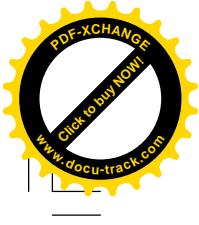
Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 912; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русс. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 912 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Прислалъ¹. рци ко² мнѣ сновѣчь³ мон Юрьи⁴ просить⁵ оу мене Берестѣа⁶. азъ же емоу не далъ⁷. ни го[ро]да⁸ ни села. а ты рчи⁹ не даван ничего же¹⁰. [...] хотѣ быхъ¹² ти рчи¹³ братъ¹⁴ мон¹⁵. тотъ вѣхотъ¹⁶ соломы далъ¹⁷. того¹⁸ не даван по моемъ¹⁹ животѣ²⁰ никому же²¹.

¹Хл.; Пог. — присла^а; ²Хл.; Пог. — къ; ³У рукописі по літері ч написана літера ц. Хл.; Пог. — сновецъ; ⁴Літера ю пропущена і дописана пізніше над рядком. Хл.; Пог. — Юрій; ⁵Хл.; Пог. — проси^т; ⁶Хл.; Пог. — берестѣа; ⁷Хл.; Пог. — да^а; ⁸У рукописі перероблено слово „года“ у города, у якому склад ро надписаний над титлою іншим чорнилом. Хл.; Пог. — града; ⁹По графемі ч написана ц. Хл.; Пог. — рци; ¹⁰Хл.; Пог. — ничего^ж; ¹¹Далі текст документа розривається словами літописця „и вземь соломы в роукоу. w^т постела своее рѣ^ч“; ¹²Пог. — бы^х; ¹³Хл.; Пог. — рци; ¹⁴Хл.; Пог. — братѣ; ¹⁵Хл. — мо^н; ¹⁶Хл.; Пог. — то^т вѣхот^т; ¹⁷Хл. — да^т; ¹⁸Хл.; Пог. — и того; ¹⁹Хл.; Пог. — мое^м; ²⁰У рукописі літера т написана по зішкрябаному тексту; ²¹Хл.; Пог. — никому^ж.

№ 58

1288 р., жовтня 20—31. Стожок.— Луцький і дубенський князь Мстислав Данилович обіцяє володимирсько-берестейському князю Володимирові Васильковичу дотримуватись усіх його порад і настанов для збереження територіальної цілісності успадкованого князівства

Досліджуваний документ є відгуком князя Мстислава на лист князя Володимира Васильковича з приводу прибуття посольства Юрія Львовича (II, № 55). Зміст його сприймається лише у поєднанні з контекстом листа Володимира Васильковича, що є результатом редагування і часткового скорочення його літописцем. У листі на окрему увагу заслуговують щирі відносини Мстислава і Володимира, а також підкреслення доброти князя Володимира, який прирівнюється Мстиславом до батька: „**Ты же ми братъ • ты же ми щъ мон • Данило король**“.

Документ належить до актів епістолярного жанру, був переданий через володимирського посла, який привіз Мстиславі листа від князя Володимира: „**Рачыша же изнаде Мьстислава • во Стожцѣ • и сказа емоу рѣчь братню • Мьстислав же оудари челомъ • противоу словомъ • брата своего**“ (Ипат., стб. 912).

Відомий документ лише у списку, що уміщений у Галицько-Волинському літописі. Не викликає застережень щодо своєї автентичності. Про це свідчить насамперед його зв'язок з іншими документами (II, № 41, 48). Писаний у місті Стожку на Волині, де на час приїзду посла Ратші перебував князь Мстислав. Датуються у контексті хронології інших документів, зокрема тих, які пов'язані з проханням Юрія Львовича передати йому Берестя і відповідями на нього (II, № 53—55), тобто останньою декадою жовтня 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на шести неповних рядках кол. 301 зв. арк.

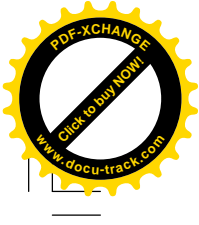
2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 765 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на трьох неповних рядках кол. 685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на двох неповних рядках 227 арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на трьох неповних рядках 286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на чотирьох неповних рядках 845 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Петрушевич, с. 131; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 252; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 912; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 912 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 381, 718 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

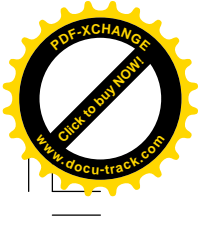
Ты же¹ ми братъ². ты же³ ми щъ⁴ мон. Данило король⁵. вже⁶
ма єси приалъ подъ⁷ свои роуцѣ⁸. а что ми велишь а га⁹ радъ¹⁰.
господинѣ¹¹ тебе слоушаю.

№ 59

1288 р., листопад. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович просить володимирського князя Володимира Васильковича дати йому у володіння місто Берестя

Документ відображає відносини південно-руських князівських дворів, пов'язані з адміністративно-правовим закріпленням земель Володимирського князівства за новим володарем і намагання змінити цей статус, утверджений заповітами Володимира Васильковича (II, № 45—46), його двоюрідним братом Левом Даниловичем. У контексті цих подій Лев Данилович просить князя Володимира Васильковича передати (як раніше робив це його син Юрій, II, № 55) у спадок прибузьку волость з містом Берестям. Прохання князя, однак, треба думати, мало ширше значення. Захід Лева слід розцінювати не лише як спробу розширення феодальних прав на суміжні землі і прояв власних великокнязівських амбіцій, але й як намагання до повного об'єднання Галицько-Волинського князівства. Після смерті Василька Романовича у князівстві поглиблюється тенденція до удільності і відокремлення, що створювало за умов присутності і систематичних набігів золотоординців, водночас зростання могутності західних держав і Литви, політичну кризу для галицько-волинських земель. Це, очевидно, розумів Лев Данилович — досвідчений дипломат і воїн, чиї володіння разом із сином Юрієм простягалися на захід і північний захід Русі. Не без підстав Лев Данилович у листі покликається на пам'ять свого батька

¹ Хл.; Пог. — ты^{*}; ² Так у рукописі. Хл.; Пог. — бра^{*}; ³ Хл.; Пог. — ты^{*}; ⁴ Хл.; Пог. — щ^{*}ць; ⁵ Хл.; Пог. — коро^{*}; ⁶ Хл.; Пог. — иже; ⁷ Хл.; Пог. — приалъ пш^{*}; ⁸ Хл.; Пог. — ржци; ⁹ Над рядком яснішим чорнилом надписано з [газ]. Хл.; Пог. — а; ¹⁰ Хл.; Пог. — ра^{*}; ¹¹ Хл.; Пог. — г^{*}дне.

Данила — „короля“ об'єднаного князівства, і застерігає Володимира, щоб своєю політикою „не изгасилъ свѣчѣ надъ гробомъ • стрѣя своего и братъи свои“. Свічкою на честь Данила, на думку Лева Даниловича, є об'єднання земель Берестя. Ця політика князя виявлялася уже у віднятті від сина Юрія у 80-х роках XIII ст. міст Холма, Червеня і Белза (II, № 53).

Лист інформує також про окремі історичні факти, наприклад, про місце поховання князів Данила і його синів Романа та Шварна у Холмі, про „немочь великою“ Володимира Васильковича на час написання листа. Стиль документа — покликання на предків і давні родинні традиції як аргументацію для зміни статусу Берестейщини та передання її князю Левові Даниловичу, застосування символіки як мовно-художнього засобу, дещо незвичне для давньоруської епістолярної спадщини.

Досліджуваний лист за формою створення є князівським диктатом. Був переданий Володимирові Васильковичу послом, перемишльським єпископом Мемноном. Оригінал документа не відомий. Про нього знаємо лише з пізнішого списку, вміщеного літописцем у контекст Галицько-Волинського літопису. Проте автентичність документа не викликає застережень. Докладний опис прибуття посольства в Любомль, показ церемонії прийняття його Володимиром, цитування посольської мови („нача посолство правити“) можуть свідчити, що літописець не лише користувався оригінальним документом-мовою Лева Даниловича, але й був присутній під час зустрічі князя Володимира з єпископом Мемноном (Ипат., стб. 912—913).

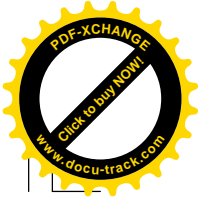
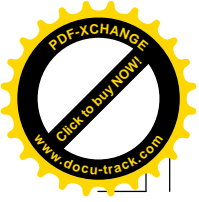
Писаний документ у Перемишлі. Про це маємо лише непрямі докази, а саме традиційне перебування Лева Даниловича у своєму спадковому „городі“ Перемишлі і те, що прибув з листом перемишльський єпископ Мемнон, очевидно, також безпосередньо з Перемишля.

Дата документа приблизна. Рік 1288 р. встановлюється на основі порядку опису подій у літописі, місяць — інтерполяції послідовності прибуття посольств до Володимира Васильковича. Після відвідання послів Юрія Львовича, які перебували у Любомлі в останній декаді жовтня (II, № 53), а також листовних „пересилок“ між Володимиром Васильковичем та Мстиславом Даниловичем, що були приблизно наприкінці жовтня (II, № 55—56), літописець повідомляє: „потомъ ко Володимероу Левъ • епѣ на своего Перемышлескаго“ прислав. Це був листопад, не пізніше, 1288 р., бо наступні події розгортаються навколо критичного стану здоров'я (кінець листопада — початок грудня) Володимира Васильковича, а також його смерті (10 грудня 1288 р.).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному та шести основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 13 неповних рядках кол. 301 зв.—302 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. Хл. Текст на семи неповних рядках кол. 765 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. Пог. Текст на шести неповних рядках кол. 685 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. Бундур. Текст на шести неповних рядках 227—227 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. Єрм. Текст на семи неповних рядках 286 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. Крак. Текст на десяти неповних рядках 846 с.

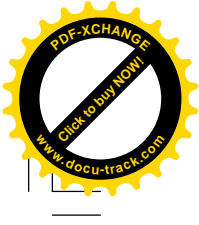
Оубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Добрянський, с. 7 (*частково*); Добрянський. Спис., с. 26 (*частково*); Lewicki. Obrazki., s. 94 (польс. перекл.); Петрушевич, с. 132; Ипат., стб. 600; Огоновський, с. 253; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 913; Коструба, ч. 2, с. 103 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 913 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 381, 718 (факсим. Хл., Пог. і Крак. списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Стрыи твои Данило король¹. а мои шць² лежить³ в Холмѣ⁴ оу
Стѣи Бци⁵. и сыновѣ⁶ его⁷. бра^та⁸ моа⁹. и твоа¹⁰ Романъ¹¹ и
Шварно. и¹² всиухъ¹³ кости тоу^то¹⁴ лежать¹⁵. а ннынѣ¹⁶ братѣ.
слышимъ¹⁷. твою немочь¹⁸ великоюю. абы¹⁹ ты бра^т мон. не
изгасилъ²⁰ свѣчѣ²¹ надъ гробомъ²². стръа²³ своего и братъи
своен²⁴ абы далъ. городъ²⁵ свои Берестии²⁶ то бы твоа свѣща
была²⁷.

¹ Хл.; Пог. — коро^а; ² Хл.; Пог. — шць; ³ Хл.; Пог. — лежи^т; ⁴ Хл.; Пог. — хо^амѣ;
⁵ У рукописі літера ц написана по зішкрябаному. Хл. — стѣа бца; Пог. — стѣа бци;
⁶ Хл.; Пог. — сн^овѣ; ⁷ Хл.; Пог. — далі пропущено и; ⁸ Хл.; Пог. — братѣа; ⁹ Хл.;
Пог. — моа; ¹⁰ Хл.; Пог. — твоа; ¹¹ Хл.; Пог. — рома^а; ¹² Хл.; Пог. — пропущено;
¹³ Хл.; Пог. — всѣ^х; ¹⁴ Хл.; Пог. — тоу^т; ¹⁵ Хл.; Пог. — лежа^т; ¹⁶ Так у рукописі Хл.;
Пог. — ннѣ; ¹⁷ Хл.; Пог. — слыши^а; ¹⁸ Хл.; Пог. — н^оч; ¹⁹ Хл.; Пог. — пропущено;
²⁰ Хл.; Пог. — загаси^а; ²¹ Хл.; Пог. — свѣчн; ²² Хл.; Пог. — на^а гробо^а; ²³ Хл.; Пог. —
стръа; ²⁴ Хл.; Пог. — братѣи сво^еа; ²⁵ Хл.; Пог. — да^а гор^оа; ²⁶ Хл.; Пог. — берестѣи;
²⁷ Хл.; Пог. — то бы была свѣща твоа.

№ 60

1288 р., листопад. Любомль.— Володимирсько-берестейський князь Володимир Василькович відмовляється передати Берестя галицькому князю Левові Даниловичу

Документ є черговою відповіддю князя Володимира на листи у справі заповітного запису Володимирського князівства і, зокрема, Берестейської волості (пор. II, № 57) князю Левові Даниловичу. Князь Володимир убачає в надісланому акті лише „хытрость“ Лева, у зв'язку з чим відхиляє його прохання, заявляючи: „не да^м не[...] города • но ни села не возмеш оу мене“ (Ипат., стб. 914).

Документ, правдоподібно, створювався також у результаті князівського диктату і був поданий князю Левові Даниловичу через посольство.

Оригінал документа не зберігся. Про нього знаємо зі списку, що увійшов до Галицько-Волинського літопису. Щодо автентичності тексту немає застережень. Як відзначалося (II, № 57), літописець міг бути навіть присутній під час переговорів (як представник князівської канцелярії) і вести безпосередньо записи „мов“ князів. Водночас можливо, що в основу літописної копії міг бути покладений відпущок документа, який залишався у володимирській князівській канцелярії (Іл. 24).

Писаний документ у Любомлі. Час його складання збігається приблизно з датою написання листа Лева Даниловича (різниця хіба що становить декілька днів) і, зокрема, датою прибуття посольства в Любомль. Однак вона, на жаль, може визначатися лише в межах цілого місяця листопада 1288 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся у шести основних списках одного і того ж дипломатичного виду.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 22 неповних рядках кол. 302 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на 12 неповних рядках кол. 765—766 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на 11 неповних рядках кол. 685—686 арк.

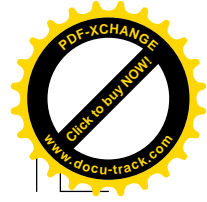
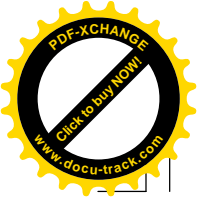
4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на восьми неповних рядках 227 зв. арк.

5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на десяти неповних рядках 286 зв.—287 арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на 12 неповних рядках 846 с.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 218; Lewicki. *Obrazki.*, s. 94 (польс. перекл.); Петрушевич, с. 132; Ипат., стб. 601; Огоновський, с. 253; ПСРЛ, т. II, 1908,

стб. 913—914; Коструба, ч. 2, с. 104 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 308 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 913—914 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 442 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 381—382, 718—719 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

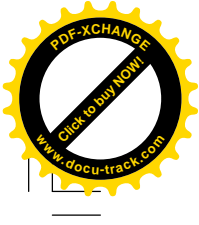
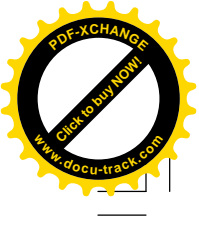
Бра^т рци. Лве княже ци¹ без оума ма. творишь. вже² быхъ не разоумѣлъ сен хитростин³. ци мала ть⁴. рци свога земля. вже⁵ Берестья хочешь. а самъ. держа княження три. Галичкое⁶. Перемышльское. Бельзское⁷. да нѣтоу⁸ ти сыти все⁹ пакъ¹⁰ мои рци¹¹ ѿць¹². а твои стрын. лежитъ¹³ во епѣпи и¹⁴ оу ѿтои¹⁵ Бци в Володимерѣ¹⁶ а¹⁷ много ль есь¹⁸ над нимъ свѣчь поставилъ¹⁹. что есь²⁰ далъ которын городъ. абы то свѣча была. вже²¹ рци просилъ еси живымъ²². а оуже пакъ мрѣтымъ²³ просиши²⁴. не²⁵ да^а не рекоу²⁶ города. но ни²⁷ села не возмешь оу мене. разоумѣю га твою хитрость²⁸. не дамъ.

№ 61

1288 р., листопад — не пізніше грудня 10. [Дорогичин].— Берестейські бояри запрошують дорогичинського і мельницького князя Юрія Львовича прийти у Берестя, коли помре князь Володимир Василькович, і присягають йому на вірність

Документ належить до актів, які вийшли з боярського середовища. Відображає ставлення боярської верхівки до рішень князів і за дипломатичною навантаженістю має стосунок до присяжних грамот. Традиційно, переслідуючи власні інтереси насамперед щодо своїх майнових справ і феодального впливу на правління землями, бояри не погоджуються із

¹ Хл.; Пог. — и ци; ² Хл.; Пог. — аже; ³ Так у рукописі Хл.; Пог. — сеа хитрости; ⁴ Хл.; Пог. — ти; ⁵ Хл.; Пог. — аже; ⁶ Хл.; Пог. — галицкое; ⁷ Хл.; Пог. — белзское; ⁸ Хл.; Пог. — нѣтоу^т; ⁹ Хл.; Пог. — а се; ¹⁰ Хл.; Пог. — пакъ; ¹¹ Хл.; Пог. — и рци; ¹² Титла над літерою ц дописана іншим чорнилом; ¹³ Літера и перероблена з є; ¹⁴ Хл.; Пог. — въ епскѣи; ¹⁵ Хл.; Пог. — с^{кн}тоа; ¹⁶ Хл.; Пог. — оу волд^ммери; ¹⁷ Хл.; Пог. — пропушено; ¹⁸ Хл.; Пог. — многоа еси; ¹⁹ Хл.; Пог. — поставлѣ^т; ²⁰ Хл.; Пог. — еси; ²¹ Хл.; Пог. — аже; ²² Хл.; Пог. — живыми; ²³ Хл.; Пог. — мрѣтвыми; ²⁴ Хл.; Пог. — просиши; ²⁵ Літера є написана по зішкрябаному; ²⁶ Хл.; Пог. — ре^к; ²⁷ Літера и перероблена з є; ²⁸ Хл.; Пог. — хитрость.

заповітом князя Володимира Васильковича і виявляють ініціативу у власному виборі князя, запрошуючи у Берестя Юрія Львовича. Літописець, прихильник політики Володимира Васильковича, оцінює цей політичний захід бояр Берестя як зраду і повідомляє: „**Берестьѣани во оучинили бахоуѣть коромолоу • и еце Володимероу князю болноу соуцию • они же ѣхавѣше къ Юрьеву князю • цѣловаша крѣтъ на томѣ**“ (Ипат., стб. 928).

Немає впевненості, що досліджуваний документ-звернення оформлявся як окремих акт. Можливо, йдеться про уривок присяги („крестоцѣлование“), яка була складена приїжджими боярами на князівському дворі у Дорогичині чи іншому місті під час їх прийому князем Юрієм Львовичем. У літописі сповіщається, що прибулі бояри „цѣловаша крѣтъ“ (Там само). Водночас не виключене припущення, що документ виник як канцелярський запис „мови“ делегації бояр, тобто є звичайним диктатом, що створювався на основі заяви боярського посольства. Складність визначення умов його створення полягає, з одного боку, у браці при ньому контекстуальних доповнень літописця, які часто є вказівкою для оцінки характеру акта, з другого — у надто малому обсязі самого документа.

Досліджуваний акт відомий зі списку. Поданий у формі цитати у Галицько-Волинському літописі. Список автентичний. Місце складання його не відоме. Можна лише припускати, що ним був князівський двір у Дорогичині. Датується листопадом—груднем 1288 р., однак, що стосується датування груднем, то не пізніше 10 (дата смерті князя Володимира Васильковича). Чи існує зв'язок дати з датою листа Юрія Львовича до Володимира Васильковича у справі надання йому Берестя, тобто 20—31 жовтня 1288 р. (II, № 53), — не відомо. Очевидно, ні. Лист Юрія Львовича писаний раніше. Літописна оповідь про ці події дає підстави відносити приїзд берестян до Юрія Львовича і створення документа до декого пізнішого часу. Не виключено також, що останній міг бути зумовлений відмовою Володимира Васильковича передати Берестя Юрію Львовичу (II, № 54), про що дізнаються берестяни.

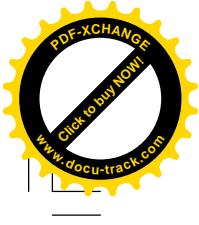
Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Ипат.) Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 305 арк.

2. (Хл.) Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 780 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 223; Петрушевич, с. 141; Ипат., стб. 611; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 928; Коструба, ч. 2, с. 115 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 928 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 448 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Не достанеть¹ стрыпа² твоего • инно³ мы твои и городъ⁴ твои⁵ • а ты нашъ князь •

№ 62

1289 р., квітня 15—25. [Володимир].— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович нагадує дорогичинському і мельницькому князеві Юрію Львовичу про свої права на Берестя, законно закріплені заповітом князя Володимира Васильковича, та вимагає негайного звільнення захопленого ним міста і волості

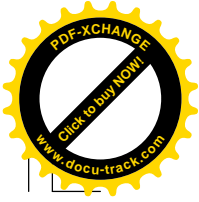
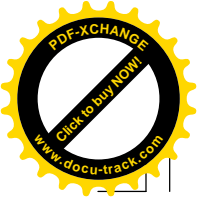
Документ засвідчує конфліктну ситуацію у міжкнязівських відносинах південно-руських земель наприкінці 80-х років XIII ст. Об'єктом непорозумінь стають землі Володимирського князівства, зокрема Берестейська волость, яку після смерті Володимира Васильковича захоплює князь Юрій Львович і приєднує до своїх володінь. Спадкоємець князівства — Мстислав, незважаючи на заохочування його бояр до війни з Юрієм, стає на шлях дипломатичного розв'язання конфлікту. Засобом для цього стало перш за все листування. Зміст досліджуваного листа, з одного боку, засвідчує докази правної належності міста його експонентіві, з другого — містить погрози, зокрема, залучення до конфлікту золотоординців. Привертає увагу висунута князем підозра про те, чи зайняття Берестя є спільним актом Юрія Львовича і Лева Даниловича: „а повѣж ми то самъ ли есь в Бѣрестѣи сѣлъ • своєю волею • ци ли велениемъ шца своего“.

За дипломатичною формою документ є листом, що виник аналогічно до інших актів міжкнязівського спілкування як диктат послам князя Мстислава Даниловича. Передається в Берестя через „послы ко словцю своему“ Юрію Львовичу. Зберігся лише у списках. Найдавніший з них засвідчений у літописі. Текст його автентичний. Писаний, правдоподібно, у Володимирі, проте певності у цьому немає, бо не відомо, чи з прийняттям Володимирського князівства Мстислав постійно перебував у Володимирі (Лл. 25).

Датується 15—25 квітня 1289 р. Дата ця пов'язується з церемоніалом впровадження Мстислава на володимирський престіл, що відбувся на Великдень, тобто 10 квітня. Тоді володимирсько-волинському двору, очевидно, не було відомо про остаточну зраду берестян і вступ військ князя Юрія

¹ Хл. — недостанетъ; ² Хл. — стрыа; ³ Хл. — пропушено; ⁴ Хл. — горш^а; ⁵ Хл. — пропушено.

Львовича у Берестя. Увійшовши у своє фактичне владарювання, князь Мстислав розсилає свої залоги і тут же дізнається від однієї з них, що у Бересті та інших містах цієї волості сидять „засады Юрнева“. Це відбулося не пізніше середини квітня (хоч фактичний вступ військ Юрія міг настати і раніше. Згідно з літописом, як тільки Володимир Василькович „**преставлешюса и Юри оуслъша вѣсть • ѡ стрыи своим • и въеха въ Берестини**“, Ипат., стб. 928), а складання листа і його пересилання до Юрія наприкінці другої або на початку третьої декади квітня (Грушевський. Хронологія., т. ХLI, с. 57—58).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 21 неповному рядку кол. 305—305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на 12 неповних рядках кол. 780—781 арк.

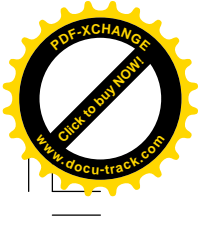
Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 141; Ипат., стб. 611; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 929; Коструба, ч. 2, с. 115 (укр. перекл.); Др.-руск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 929 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 389 (факсим. **Хл., Пог. і Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Снѡвче¹ • вже² бы ми ты не былъ³ на томъ⁴ поути • и не слышалъ ты • но ты самъ слышалъ • гораздо и ѡць твои • и вса рать слышала • вже⁵ братъ мои Володимиръ⁶ • дал ми землю свою всю и городы • по своему животѣ • при црѣхъ⁷ • и при его радцахъ⁸ • а вамъ повѣдалъ • а ѡ⁹ повѣдал же • аже чего¹⁰ еси хотѣлъ • чемоу есь¹¹ тогда со¹² мною не молвилъ при црѣхъ¹³ • а повѣж¹⁴ ми то самъ ли есь¹⁵ в Бѣрестини¹⁶ сѣлъ • своєю волею • ци ли велениемъ ѡца своего • а бы мь¹⁷ вѣдомо было • не на ма же¹⁸ та кровь боудеть • но на виноватомъ • а по правомъ Бѣ помощни¹⁹ и хрѣтъ¹⁹ чѣтныи • ѡ²⁰ же хочю правити Татары • а ты сѣди • аже не поедешь добромъ • а зломъ пакъ поедешь²¹ же²².

¹ Літера ч написана по зішкрябаному ц; ² Хл. — аже; ³ Буква ъ перероблена з и; ⁴ Далі зішкрябано: и моемъ; ⁵ Хл. — аже; ⁶ Хл. — волѡмъ; ⁷ Хл. — царѣхъ; ⁸ Хл. — радцахъ; ⁹ Над рядком під дужкою іншим чорнилом дописано з [ѡз]; ¹⁰ Далі зішкрябано слово „его“; ¹¹ Хл. — еси; ¹² Хл. — съ; ¹³ Хл. — при царѣхъ; ¹⁴ Хл. — повѣж; ¹⁵ Хл. — еси; ¹⁶ Хл. — берестини; ¹⁷ Хл. — ми; ¹⁸ Хл. — мене жь; ¹⁹ Хл. — крѣтъ; ²⁰ Над рядком під дужкою іншим чорнилом дописано з [ѡз]; ²¹ Хл. — пакъ поедешь; ²² Хл. — пропущено.

№ 63

1289 р., кінець квітня. [Володимир].— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович повідомляє галицького князя Лева Даниловича про віроломне захоплення його сином Юрієм Берестя і оголошує про підготовку походу проти нього, запрошуючи золотоординців

Документ з'явився як результат дипломатичних заходів князя Мстислава Даниловича стосовно повернення захопленого Юрієм Львовичем Берестя і його волості (II, № 60). За дипломатично-смысловим навантаженням його можна віднести до офіційних скарг володимирсько-волинського двору. Є третім з відомих листів, що створювалися князівською канцелярією з цією метою — перший адресувався Юрію Львовичу (Там само), другий — у ставку золотоординців, висланий через пороського князя Юрія (Ипат., стб. 930). Князь Мстислав як спадкоємець Прибузької волості Володимирського князівства запитує князя Лева Даниловича про причетність до конфлікту і з метою тиску на нього і на його сина повідомляє у формі погроз про підготовку ним походу проти Юрія, до якого запрошує золотоординські полки.

Документ був пересланий і представлений князю Левові володимирським єпископом Євсигнієм, який очолював посольство. Відомий лише зі списку, що уміщений у Галицько-Волинському літописі. Автентичність його не викликає застережень. На це вказують лист Лева Даниловича до сина Юрія, писаний під впливом досліджуваного акта (II, № 64), і загальний опис перебігу подій у літописі, що пов'язані зі згаданим конфліктом за Берестя (Ипат., стб. 929—931).

Писаний документ, правдоподібно, у Володимирі. Про це непрямо може свідчити участь володимирського єпископа Євсигнія у дипломатичних місіях князівського двору (чи не він на той час виконував обов'язки канцлера?), який резидував постійно у Володимирі.

Час написання документа припадає на період після („посель“) відправлення листа Юрію Львовичу (II, № 58), тобто пізніше 15—25 квітня. Припускаємо, що лист створений наприкінці третьої декади квітня.

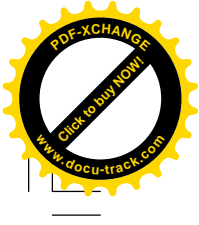
Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 15 неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на восьми неповних рядках кол. 781 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 141—142; Ипат., стб. 611—612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 929—30; Коструба, ч. 2, с. 116 (укр. перекл.); Др.-русс. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 929—930 (факсим., 1908); Махновець ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Брак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Жалою рци Боу и товѣ¹. зане ми рци² есь³ по Бзѣ братъ ми есь⁴. старѣиши⁵. повѣжъ мои⁶ брате мои право. своєю ли волею снѣ твон сѣлѣ⁷ в Берестѣ⁸ ци ли твоимъ повелениемъ. вже⁹ боудеть твоимъ. повелениемъ се оучинилъ¹⁰. се же ти повѣдаю. брате мои не таа. послалъ есмь возводитъ¹¹ Татаръ. а самъ пристраваюса¹². а како¹³ ма¹⁴ Бѣ расоудитъ¹⁵. с¹⁶ вами а не на мнѣ та кровь боудеть¹⁷ но¹⁸ на виноватомъ¹⁹. но на томъ кто боудеть²⁰ криво²¹ оучинилъ²².

№ 64

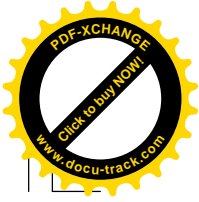
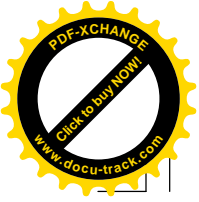
1289 р., кінець квітня. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович повідомляє володимирсько-волинського князя Мстислава Даниловича про те, що він не знав про захоплення сином Юрієм Берестя, заспокоює його і обіцяє у зв'язку з цим вислати до нього посла з вимогою покинути місто і волость

Документ репрезентує дипломатичне листування між рідними братами, князями Левом і Мстиславом Даниловичами у справі загострення суперечностей за Берестя, є відповіддю князя Лева на лист-скаргу Мстислава (II, № 61). Швидка і позитивна реакція Лева на лист Мстислава у порівнянні зі змістом його листа до сина Юрія (II, № 65), очевидно, вказує на непричетність Лева Даниловича до подій, пов'язаних зі спробою насильного відчуження Берестя від Володимирського князівства.

За формою створення документ, як і інші листи, належить до князівських диктатів. Літописець сповіщає: „посемь посла ко братоу своему ко Лвови. еп^с па своего Володимерьского река емоу“ (Ипат., стб. 929). Його записує (очевидно, в посольському журналі) з „мови“ Лева Даниловича Мстиславів посол, володимирський єпископ Євсигній (або хтось із членів посольства), який зустрівся з князем, правдоподібно, у Перемишлі (пор. II, № 59). Останнє дає підстави припускати, що документ складався у Перемишлі.

Зберігся у списку, внесеному в контекст Галицько-Волинського літопису. Автентичність листа не підлягає сумніву. Щодо дати, то вона повин-

¹ Хл. — тевѣ; ² Хл. — пропущено; ³ Хл. — еси; ⁴ Хл. — еси; ⁵ Хл. — стареншии; ⁶ Хл. — ми; ⁷ Хл. — сѣдит; ⁸ Хл. — берестин; ⁹ Хл. — оже; ¹⁰ Хл. — вчинил; ¹¹ Хл. — есмь възводитъ, при тому до нарядкового т дописане пізніше и; ¹² Хл. — пристраваюся; ¹³ Хл. — како; ¹⁴ Так у рукописі; ¹⁵ Хл. — расоудитъ; ¹⁶ Ця літера написана по зішкрябаному и; ¹⁷ Хл. — на мнѣ вудетъ та кровь; ¹⁸ Хл. — пропущено; ¹⁹ Хл. — пропущено; ²⁰ Хл. — но на то^а кто; ²¹ Хл. — кривоу; ²² Хл. — вчинил^а.

на збігатися з датою листа Мстислава до Лева. Різниця між часом їх складання може становити два—три дні. Переїзд з Володимира у Перемишль і перебування посольства на перемишльському дворі не могли тривати більше днів. Отже, припускаємо, що він був створений, як і лист Мстислава Даниловича (II, № 61), наприкінці квітня 1289 р.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Дійшов до нас в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на семи неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на трьох неповних рядках кол. 781 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Іпат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 930; Коструба, ч. 2, с. 116 (укр. перекл.); Др.-руск. лет., с. 311 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 930 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 389 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Снѣ̄ мон рци не моимѣ¹ вѣданнемъ² се оучинилъ³• то⁴ ѡдинъ
Бѣ̄ вѣдаеть• но своемъ молодымъ оумомъ оучинилъ⁵• ѡ семь рци
бра⁶ мон не печалоуи• шлю ѡ⁷ к⁸ нему• ать поѣдетъ⁹ вонъ из
города снѣ̄ мон•

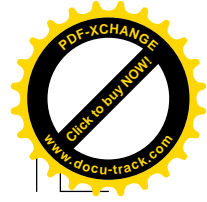
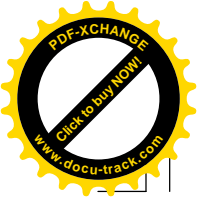
№ 65

1289 р., початок травня. [Перемишль].— Галицький князь Лев Данилович закликає сина Юрія покинути захоплене ним Берестя, повідомляючи при тому, що проти нього князь Мстислав Данилович піднімає золотоординців, а у разі невиконання його вимоги обіцяє стати на боці володимирсько-волинського князя і віддати йому в майбутньому свої володіння

Документ належить до епістолярних актів, що виник у зв'язку з конфліктом між південно-руськими князями за Берестя (II, № 60—64, 66).

¹Хл. — мон^м; ²Хл. — вѣда^нє^н; ³Хл. — вчнин^н; ⁴Хл. — від то до оучинилъ — пропущено; ⁵Хл. — се^н; ⁶Хл. — брагє; ⁷Над рядком під титлою іншим чорнилом написано з [ѡз]. Хл. — ѡ; ⁸Хл. — кѣ; ⁹Хл. — поєдє^т.

Князь Лев Данилович, реагуючи на листи князя Мстислава (II, № 64), вимагає від сина Юрія негайно покинути Берестя. Привертає увагу політична аргументація заклику Лева, висловлена у листі словами: „не погоуби землѣ“. Йому ж, як відзначено у літописі, ще „не сошла wskомина Телебоужины рати“ взимку 1287—1288 рр. (Ипат., стб. 930).

Досліджуваний документ переслав князь Лев Данилович у Берестя через посла, боярина Семена Дядьковича. Разом із Семеном, який очолював посольство Лева, до Юрія прибув боярин Павло Дионісійович — посол князя Мстислава, що „вѣдаеть вси рѣчи“, невідома духовна особа, яка його супроводжувала.

Оригінал пересланого документа сьогодні не відомий. Збереглися його списки. Один із найраніших уміщений у Галицько-Волинському літописі.

Документ автентичний. Складався, найімовірніше, у Перемишлі. Датується приблизно початком травня 1289 р. Дата місяця встановлюється на підставі порядку опису подій у літописі, пов'язаних з конфліктом за Берестя (Там само, стб. 928—933), та інших документів, що виникли у зв'язку з цією справою (II, № 60—62).

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох списках.

1. (Ипат.) Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на 11 неповних рядках кол. 305 зв. арк.

2. (Хл.) Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на семи неповних рядках кол. 782 арк.

Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Ипат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 930—931; Коструба, ч. 2, с. 116—117 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 930—931 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 390 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Поѣдъ¹ вонъ из города • не погоуби землѣ² • братъ³ мон послалъ
возводитъ⁴ Татаръ⁵ • не поѣдешъ⁶ ли вонъ • га⁷ же ти⁸ боудоу⁹
помочникъ¹⁰ бра¹¹ • своемоу¹² на та • аже ми боудеть¹³ смѣрть • по
своємь¹⁴ животѣ • даю землю свою всю • братоу¹⁵ своемоу Мьстиславоу •
а тобѣ не дамъ¹⁶ • вже¹⁷ мене • не слоушаешъ • ѿца своего •

¹ Хл. — поед; ² Хл. — зе^алѣ; ³ Хл. — братъ; ⁴ Хл. — възводи^т; ⁵ Хл. — татаръ;
⁶ Хл. — поедешъ; ⁷ Хл. — и лтъ; ⁸ Хл. — и лтъ же; ⁹ Хл. — бждоу; ¹⁰ Хл. — помочникъ;
¹¹ Хл. — братоу; ¹² Хл. — далі мьстиславоу; ¹³ Хл. — бждѣ^т; ¹⁴ Хл. — моє^а; ¹⁵ Хл. —
бра^ту (а та у — лігатури); ¹⁶ Хл. — да^а; ¹⁷ Хл. — аже.

№ 66

1289 р., травня 8—10. Берестя.— Посол Павло Дионісійович повідомляє володимирсько-волинського князя Мстислава Даниловича про залишення дорогичинським і мельницьким князем Юрієм Львовичем міста Берестя

Документ є лаконічною інформацією про позитивні наслідки дипломатичних заходів володимирсько-волинського двору у розв'язанні конфлікту з князем Юрієм і покинення ним Берестя та волості після приїзду посольства від батька, князя Лева Даниловича (II, № 65).

Документ нагадує записку. Писаний боярином Павлом Дионісійовичем (або під його диктат кимось із осіб, які його супроводжували), очевидно, на окремому аркуші і пересланий гінцем князеві Мстиславу на Волинь. Про цей факт літописець повідомляє лише так: „Павелъ же Мъстиславоу повѣда“ (Ипат., стб. 931). Зберігся документ у списку, що вміщений на сторінках Галицько-Волинського літопису. Він — автентичний. Свідченням цього є негайний приїзд князя Мстислава у Берестя (див. II, № 67) та інші супровідні відомості, подані у літописі.

Писана записка у Бересті. Дата її приблизна, пов'язується з датою написання листа Лева Даниловича та приїздом посольства у Берестя — початок травня 1289 р. Проміжок часу між написанням листа у Перемишлі (II, № 64) і приїздом делегації на Прибужжя тривав не більше трьох днів. Відомо також, що після приїзду посольства і переговорів, „назавтроѣ поѣха Юри вонъ из города“, тобто на другий день. Усе це могло тривати близько тижня. Таким чином, розглядуваний документ міг з'явитися лише наприкінці першої декади травня, не раніше 8—10 травня.

Місцезнаходження оригіналу листа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та двох основних списках.

1. (Ипат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Ипат.** Текст на трьох неповних рядках кол. 306 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на двох неповних рядках кол. 782 арк.

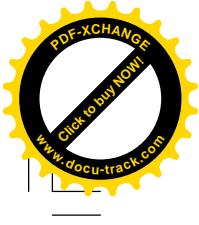
Опубл.: ПСРЛ, т. II, 1843, с. 224; Петрушевич, с. 142; Ипат., стб. 612; ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 931; Коструба, ч. 2, с. 117 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 931 (факсим., 1908); Махновець. ЛР, с. 449 (укр. перекл.); Староруські київ. і гал.-вол. літ. ..., с. 390 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Сновѣць оуже поѣхалъ¹. а ты г^с не поѣдѣ во² свои³ городъ⁴.

¹ Хл. — снѡвѣцъ же оуже поѣха^а; ² Хл. — г^с днѣ поѣд оу; ³ Хл. — сво^и; ⁴ Хл. — горѡ^а.

№ 67

1289 р., кінець травня. Берестя.— Володимирсько-волинський князь Мстислав Данилович накладає данину „ловче“ на місто Берестя та волость за виступ проти нього берестян і їх прихильне ставлення до князя Юрія Львовича під час захоплення ним волості

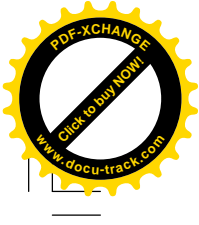
Документ належить до статутних грамот і зберігає більшість елементів класичного середньовічного акта. З його допомогою князь узаконує встановлення данин у системі ренти для феодално залежного населення та інформує про підстави їх накладання як кари за виступ („коромолоу“) проти його волі. Цей факт одночасно характеризує один із соціально-політичних аспектів життя міст у Галицько-Волинському князівстві. Привертає увагу поведінка князя-експонента акта, що розкривається на основі зіставлення змісту документа з контекстом Галицько-Волинського літопису, а саме заміна часто практикованої кривавої розправи над „коромольниками“ встановленням ренти, рідко застосовувана для документів клаузула *санкції* — запис „в лѣтописѣць“. І. Срезневський, однак, не відносить до цієї клаузули слів „а впнса^а есмь в лѣтописець коромолоу н^х“ і до контексту грамоти також (Срезневский. Др. памятники., стб. 151). Документ відзначається багатством термінологічної лексики тощо.

Протограф документа не зберігся. До нас дійшов лише його список, уміщений у згаданому літописі. Спочатку документ, очевидно, був при дворі берестейського посадника в архіві, відпуск його, як можна здогадуватися,— у князівському архіві у Володимирі або й у Луцьку. Втім, допускаючи, що текст його був внесений у літопис лише під час складання т. зв. пінської редакції літопису, можна також уважати, що оригінал або ж відпуск разом з укладачем літопису на початку XIV ст. потрапив до міста Пінська (пор.: Генсьорський. ГВЛ, с. 100).

Зважаючи на вагу заходу князя Мстислава Даниловича, документ складався на окремому аркуші. У зв'язку з втратою оригіналу не знаємо, як розміщався текст документа на цьому аркуші та як він був зовнішньо оформлений. Немає також даних про письмо і додаткові написи та знаки документа. Не відомо, який був формат можливого аркуша, як засвідчувався. Лише здогадки, побудовані на поодиноких аналогіях та практиці князівських канцелярій, можуть попередньо вказувати, що документ складався на пергаменті півуставним письмом, а оскільки текст невеликий за обсягом, то аркуш, на якому він писався, також невеликого розміру (Лл. 26).

Досліджуваний документ зберіг форму чітко вираженого дипломатичного акта. Його формуляр репрезентований *вступним протоколом* і *власне змістом*. Першої клаузули формуляра — *інвокації*, немає. Мабуть, як

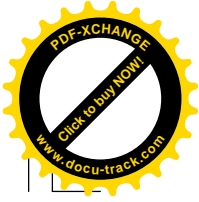
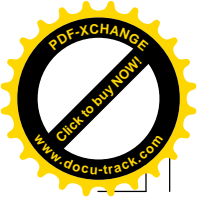

зауважує А. Генсьорський, „в оригіналі вона була зазначена графічно (символічно) хрестом (†), якого літописець не позначив“ (Генсьорський. З коментарів., с. 174). У *вступному протоколі* майже повністю збережена клаузула *інституляції* з відображенням генеалогічного моменту: „**Се азъ князь Мстиславъ • снъ королевъ • вноукъ Романовъ**“. Знаний родовід князя Мстислава, очевидно, не потребував проставлення у клаузулі імені Данила. Втім, треба також припускати, що ім'я цього князя могло бути згодом пропущене літописцем. Назва адресата (*інскрипція*) документа тісно переплітається з оголошенням про здійснення волі експонента — видачу документа (*промульгацією* або *публікацією*): „**Оуставляю ловчее • на Берестьаны и в [...] вѣкы**“ та конкретними підставами цього князівського заходу (*нарацією*): „**за нхъ коромолоу**“. Притаманна лаконічність викладу основного змісту статутної грамоти вплинула на пропущення клаузули *аренги*, яка мала б інформувати про загальні мотиви, що передували рішенню князя-експонента. Вони, однак, у цій ситуації були і без того відомі оточенню князя Мстислава, боярству Берестя і громадськості. Малоймовірно, що тут втручалася рука літописця щодо її самовільного скорочення під час включення документа в літопис. Клаузула *диспозиції* містить перелік данин з визначенням їх обсягу. Закінчується текст грамоти клаузулою *санкції*: „**А хто мое слово порошнить • а станеть со мною передъ Бѣмъ**“ та короткою *короборацією* — засвідченням документа в Літописці, згідно з чим він набирав публічної сили: „**а вопсалъ есмь в лѣтописѣць коромолоу и**“⁸. Вказана клаузула *короборації* як засіб засвідчення документа є унікальним явищем у східнослов'янській дипломатичній. Закінчення грамоти немає, воно, очевидно, подібно до інших документів, що включалися в контекст Галицько-Волинського літопису, пропущене, оскільки для укладача літописів не відіграло істотного значення щодо змісту. Загалом послідовна у структурному значенні побудова документа, у склад якої входить більшість клаузул класичного формуляра середньовічного акта, вказує на те, що документ ґрунтувався на давніх дипломатичних традиціях канцелярії і досвідченого „писця“, який репрезентував їх на князівському дворі.

Грамота видана у Бересті. Свідченням цього є літописна згадка: „**и приѣхъ вѣ Берестини • и ре**“ [...] **азъ • пакъ оуставляю • на нѣ ловчее [...] и повелѣ писцю своємоу писати грамотоу**“ (Ипат., стб. 932).

Князь прибув на Берестейщину безпосередньо після відходу звідти Юрія Львовича, тобто на початку другої декади травня (Юрій покинув Берестя близько 8—10 травня, II, № 66). Але, потрапивши у Берестя, „**пребывъ мало днии**“. Він об'їжджає інші міста, направляється „**до Каменца • и до Бѣльска**“. Потім, повернувшись у Берестя, розпоряджається скласти документ. Обчислюючи час поїздки з Володимира до Берестя, перебування у Бересті трьома—чотирма днями, а поїздку в названі міста від 10 до

15 днів, припускаємо, що Мстислав перебував на Побужжі близько 20 днів і створення документа могло відбуватися лише наприкінці травня. Деякі дослідники та публікатори документа датують його „перед 10 квітня, коли „на самыи великъ день Мстислав съде на столѣ брата своего“ (Срезневский. Др. памятники., стб. 151) 1289 р., у квітні“ (Собр. ГГД, I, с. 8) або „десь весною 1289 р.“ (Генсьорський. З коментарів., с. 174), інші пов'язують цю дату з червнем 1289 р. (Грушевський. Хронологія., т. ХLI, с. 59) та ін.

Автентичність документа не підлягає сумніву.

Місцезнаходження оригіналу документа не відоме. Зберігся в одному дипломатичному виді та семи списках.

1. (Іпат.). Список Іпатіївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Іпат.** Текст на 14 неповних рядках кол. 306 арк.

2. (Хл.). Список Хлебниковського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Хл.** Текст на дев'яти неповних рядках кол. 773—774 арк.

3. (Пог.). Список літописного кодексу з колекції М. Погодіна. Див. II, № 1. **Пог.** Текст на дев'яти рядках кол. 693 арк.

4. (Бундур). Список літописного кодексу Марка Бундура. Див. II, № 1. **Бундур.** Текст на семи неповних рядках 230 зв. арк.

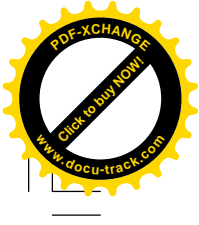
5. (Єрм.). Список Єрмолаївського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Єрм.** Текст на восьми неповних рядках 290—290 зв. арк.

6. (Крак.). Список Краківського літописного кодексу. Див. II, № 1. **Крак.** Текст на десяти неповних рядках 854 с.

7. (Дан.). Список Г. Даниловича. Див. II, № 45. **Дан.** Текст на 125 с.

Опубл.: Карамзин, т. IV, с. 377, прим. 175; Собр. ГГД, II, с. 8; Karazin, t. IV, s. 91. Uwaga, 175; ПСРЛ, т. II, 1843, с. 225; Срезневский. Др. памятники., стб. 151; Петрушевич, с. 143; Ипат., стб. 613; Клеванов, с. 493 (рос. перекл.); ПСРЛ, т. II, 1908, стб. 932; Коструба, ч. 2, с. 117—118 (укр. перекл.); Др.-русск. лет., с. 312 (рос. перекл.); ПРП, вып. 2, с. 29; ПСРЛ, т. II, 1962, стб. 932 (факсим., 1908); Генсьорський. З коментарів., с. 174; Махновець. ЛР, с. 449—450 (укр. перекл.); Щапов. Уставные грамоты, с. 210; Староруські кийв. і гал.-вол. літ. ..., с. 385—386, 722 (факсим. **Хл.**, **Пог.** і **Крак.** списків).

Текст

Публікується як док. № 1 (Розділ II).

Се азъ князь Мѣстиславъ • снѣ королевъ • внуокъ Романовъ •
Оуставляю ловчее¹ • на Берестъяны² и в³ вѣкы за ихъ коромолоу •
со⁴ ста по двѣ лоукнѣ⁵ медоу • а⁶ по двѣ ввцѣ⁷ • а⁸ по патиццатъ⁹
десаткѣвъ лноу¹⁰ • а по стоу • хлѣва¹¹ • а по пати цевровъ ввса¹² •
а по пати цевровъ ржи¹³ • а по •к̄. коуръ¹⁴ • а по толкоу со¹⁵ всакого
ста • а на горожанахъ¹⁶ •д̄. гривны коунъ •

А хто¹⁷ мое слово порошнтъ • а станеть со¹⁸ мною передъ¹⁹
Бмѣ • а вопсалъ²⁰ есмь в лѣтописѣць²¹ коромолоу и^{к̄} •:

Текст старопольською мовою

Публікується на основі списку Дан.

Oto ja knjaz Mscislaw syn króla, wnuk Romana.

Ustanawiam wiecznemi czasy łowiestwo na Brześcjan, za ich
bunty. Dawać powinni będą od każdego sta: po dwa łukna miodu, po
dwie owse, po piętnaście dziesiątków lnu, a po sto chlebów, po pięć
cebrów żyta, po 40 kur, ilość ta od każdego sta iść powinna.

Nadto mieszczanie zapłacą cztery grzywny kun. Kto me słowo
zgwalci, ten stanie ze mną na strasznym sądzie.

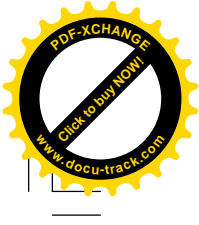
№ 68

1307 р., червня 12. [Володимир].— Геромонах Марко повідомляє
про завершення написання Пандектів Антіоха Чорноризця

Публікований запис належить до типових прикінцевих текстів (коло-
фонів), які звичайно вміщалися у середньовіччі у кінці богослужбових та

¹ Графема ч написана по ц. Хл.; Пог. — ловчїє; ² Хл.; Пог. — пропущено; ³ Хл. — пропущено; Пог. — оу; ⁴ Хл.; Пог. — съ; ⁵ Хл.; Пог. — локнѣ; ⁶ Хл.; Пог. — пропущено; ⁷ Хл.; Пог. — овци; ⁸ Див. 6; ⁹ Графема д написана по зішкрябаному т. Хл. — па^т надесатъ; Пог. — на^т надесатъ; ¹⁰ Хл.; Пог. — десл^тковъ лноу; ¹¹ Хл.; Пог. — по сто хлѣвовъ; ¹² Графема с виправлена самим писарем із ц; ¹³ Хл.; Пог. — рьжи; ¹⁴ Над рядком під титлою, очевидно, іншою рукою дописана літера в. Хл.; Пог. — коуровъ; ¹⁵ Хл.; Пог. — съ; ¹⁶ Хл.; Пог. — горожане^х; ¹⁷ Див. 21; ¹⁸ Хл.; Пог. — кто; ¹⁹ Хл.; Пог. — пре^а; ²⁰ Хл.; Пог. — вписа^а; ²¹ Хл.; Пог. — лѣтописецъ.

інших книг. Автором запису і Пандектів був „проскоутер“ Марко. Із запису знаємо, що книжка була написана „великыя лавры Прѣтѣа Бѣа“. Очевидно, згаданий Марко був настоятелем названої лаври. Однак про яку лавру йшлося і чи взагалі про „лавру“ у її реальному значенні, не відомо. Деякі дослідники пов'язують появу книги і запису з монастирем Пресвятої Богородиці у Володимирі-Волинському (Панкевич, с. 2—3).

Текст акта розміщений у двох колонках пергаментного аркуша. Письмо — устав, одного почерку, як і усієї книжки. Букви „прямі широкі, наближені до квадрата і розміщені при написанні дуже не щільно. Висота букв — 3 мм“ (Запаско, с. 248). Накреслення деяких букв дуже подібне до пам'яток того часу. Загалом їх малюнки не схожі на малюнки уставного письма XIV ст.

Чи справді книжка була писана у Володимирі, що дає підставу для встановлення точного місця їх складання,— питання дискусійне. Власне, до найімовірніших місць появи пам'ятки саме у Володимирі-Волинському відносить її І. Свенціцький (Свенціцький. Опис рукописів., с. 6). В. Перетц, однак, схильний уважати, крім Володимира, ще й Київ (Перетц, с. 8).

Про те, що Пандекти, а отже, і запис у кінці їх тексту склалися на західноукраїнських землях, сьогодні ні в кого не викликає сумніву (Дурново. Введение., с. 70; Панкевич, с. 1—64 та ін.). Називання міста Володимира як місцевості, де мала б писатися пам'ятка, є, на жаль, апріорним. Тим більше, що на західноукраїнських територіях приблизно у той час існували ще інші монастирі під титулом Пресвятої Богородиці.

Датування запису не викликає застережень, оскільки чітко прочитується. Крім того, 12 червня збігається з днем святого Онуфрія, 13 червня — з днем Акулини (Акилини) (Горбачевский, с. 83—88; Chronologia., s. 263 і 278). Правдоподібно, переписування книги закінчилося з 12 на 13 червня 1307 р.

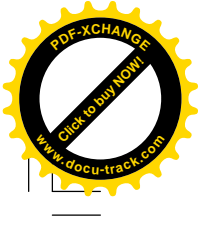
Оригінал: НМ у Львові, від рук. і стародрук. кн., Л. р., F⁰ № 48 (257), 27 неповних рядків двох колонок 306 арк.

Опубл.: Свенціцький. Нариси., с. 47; Свенціцький. Опис рукописів., табл. 21; Карский. Славян. кир. палеограф., 1928, с. 48, № 39; перевид. 1979, с. 48, № 39; Запаско, с. 248 (Бібліогр.).

Текст

Въ лѣтѣ • 7501 • мѣца июна въ вѣ. днь мѣцѣ Акулины и ѡца
Онофрыа • кончашася кынигы снѣа • равоу Бѣю Марѣкови мнихоу •
проскоутероу кмоу соуцню • великыя лавры Прѣтѣа Бѣа на оуспѣхъ
и спсньк дѣши и тѣлоу кго • и всѣмъ почитающѣмъ и троудолюбъзно •
и хвалоу и пѣньк въсылающе ѡцю и сноу и стомоу дхоу и нынѣ и
присно и оу вѣкы вѣкомъ • аминь ::

№ 69

1307 р., серпня 30.— Священик Полікарп повідомляє про завершення написання Євангелія і звертається до читача у разі виявлення неточностей і помилок, які могли з'явитися внаслідок різних причин, не „*кати троюждаюцѣго сѧ*“

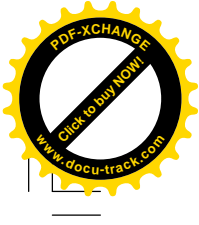
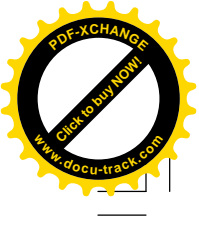
Запис за жанрово-видовою ознакою є порівняно поширеним типом акта, популярного у середньовічному книгописанні. Становить найчастіше прикінцеву частину літургічних і інших богослужбових книг, яка не пов'язана з основним текстом конволюту. Він, як і інші акти цього виду, має світський характер, містить докладні відомості про час написання книжки (найчастіше її завершення), засвідчує ім'я переписувача, яким був, згідно з досліджуваним записом, „*многѣрѣшныи Поликарпъ попъ*“, і має традиційне для всіх переписувачів прохання не судити його за допущені помилки. Власне, завдяки запису і порівняння його почерку з почерком останніх складок книжки дізнаємося ім'я писарів (їх у книзі декілька), що саме Полікарп закінчував писання Євангелія. Від його імені воно згодом отримало назву Євангеліє Полікарпове.

Текст запису розміщений у двох колонках пергаментного аркуша. Письмо книги — „установ кількох почерків“, один із яких — останній, збігається з тим, яким складений публікований запис, і належить Полікарпові. Малюнок букв засвідчує певний перехідний період у палеографії кінця XIII — першої половини XIV ст. У накресленнях таких літер, як **в**, **ѡ**, **ѣ**, **ѥ**, **ѧ**, **Ѩ**, **ѫ**, спостерігаються риси, характерні вже для XIV ст. (Запаско, с. 246).

Немає у записі прямих відомостей про місце написання пам'ятки. Її мова, в тому числі і публікованого колофону, свідчить, що вона створювалася на західних землях України. „Південно-руське“ і, зокрема, галицько-волинське походження Євангелія підтверджують Ф. Буслаєв (Буслаев, с. 97—109), О. Соболевський (Соболевский. Очерки., с. 34—40), А. Кримський (Кримський, с. 133—134, 151), М. Дурново (Дурново, с. 70) та інші дослідники. Визначення точного місця написання пам'ятки, в тому числі досліджуваного запису, на цей час встановити неможливо.

Пропоноване у колофоні датування 30 серпня 6815 р. („*мѣца августъ ѿ днѣ [...] а въ лѣтѣ 6815.*“), або за н. е. 30 серпня 1307 р., не викликає застережень, тим більше, що воно написано виразно і повністю прочитується. Проте, якщо порівняти вказану у *датаційній формулі* першу частину дати з числом дня і місяця за святами церковного календаря („*памѧ стѣ мѣнѣка Філипа*“) — у другій, то простежується невідповідність. Згідно зі середньовічним календарем, день Філипа (Пилипа) міг припадати на 4 і 9 січня, 30 червня, 3 липня, 17 серпня, 11 жовтня та 14 листопада (Гор-

бачевский, с. 90), мученика Филипа — на 28 березня (Chronologia..., s. 284). У цій ситуації навряд чи можна припускати, що писар присвячує написання книги на честь („памл“^т) мученика Филипа, день якого припадав на 28 березня. Ця розбіжність радше вказує не на помилку, а лише на невідоме досі (принаймні не зафіксоване календарями) святкування дня Филипа в деяких місцевостях 30 серпня. Подані у *датаційній формулі* запису день, місяць і рік (30 серпня 1307 р.) переносимо без змін у заголовок публікованого акта.

Оригінал: ГИМ. Москва. Синодальное собрание. № 740, л. 123 об.

Опубл.: Калайдович, 1824, с. 112, прим. 71; Срезневский. Др. памятники., стб. 170; Соболевский. Очерки., 1884, с. 34—40; Запаско, с. 246 (Бібліогр.).

Текст

Се азъ рабъ Бни многогрѣшныи Поликарпъ попъ докончахъ
сна книги стѣпа • еце соутъ коуглики мѣца авгѣусѣ .л. днь • а памл^т
стѣ мчнка Фѣлипа • а въ лѣѣ ꙗꙋѣл. аце кде боудоу изъгроувиль
или оу тоузѣ • или въ печали • или въ бесѣдѣ коли съ дроугомъ • а
вы Ба дѣла исъ правлаче чтѣте • зане грѣхъ кѣти троуждающаго
са Ба ради •

